ఆహత జ్వాల

వెంకటేశం ఉలిక్కిపడి నిద్రలేచి నిలబడ్డాడు. నిలవ లేనంతగా వణికిపోతున్నాడు. శరీరం విపరీతంగా సంచలించిపోతూ వుంది. గాలి దుమారానికి పూరిపాక వూగిసలాడినట్లు వూగిపోతున్నాయి.

ముఖం నిండా చెమటపట్టింది. చెమటబొట్లు వెలుతురుపడి పసివాడి కన్నీటి బిందువుల్లాగా కదులుతున్నాయి. ఫేన్ తిరుగుతూవున్నా చెమట ఆరి పోవటం లేదు. అధికమవుతూ వుంది. తలలో ఎక్కడో పుట్టిన చెమట బొట్టు పడగ ఎత్తిన పాములాగా చెవి పక్కగా క్రిందికి దిగుతూ వుంది. కంఠం మీదికివచ్చి, ముందుకు పోలేక భయంగా ఆగి పోయింది.

ఎదుట రోడ్డుకు అవతల హాస్పటల్ గుండెవంటి టవర్‌క్లాక్ మూడు గంటలు చూపుతూ కొట్టుకొంటూ వుంది. మే నెల రాత్రి తెల్లవారుజామున మెట్టప్రాంతంలో తోలే చల్లని గాలి స్పర్శకు సుఖంగా ఆదమరచి నిద్ర పోతున్న ప్రాణి సమూహం రోడ్డుకు రెండు ప్రక్కలా ఎవరి దృష్టినయినా ఆకర్షిస్తుంది.

వెంకటేశం వేసవిరాత్రి నిద్రముఖం తెలియనివాడుకాడు. పన్నెండు గంటలకు లోపలికి వచ్చి, హాలులో నిలబడి ఎగరొప్పుతూ, కుర్చీలు బోర్లించిన టేబుళ్ళ మధ్య, క్రింద గోనెపట్టలో చుట్టిన సన్నటిపరుపు విప్పు కొని పడక సిద్ధం చేసుకొని, కోటినీ, నాగలింగంనీ ప్రక్కనే పడుకో పెట్టుకొని, తలుపులు కిటికీలు మూసి, బోల్టులుపెట్టి, లైటు ఫేను వేసుకొని నిద్రపోయి, నిద్రపట్టక పడక అంతా పొర్లాడి, కొట్టుకొని, చివరకు కనుకు పట్టి, ఆకస్మికంగా మెలకువవచ్చి, వణుకుతూ, చెమటలో తడిసిపోతూ నిలుచున్నాడు వెంకటేశం.

చెరొకప్రక్క కోటి, నాగలింగం పడుకొనేవున్నారు. నిద్రపోతూనే వున్నారు. అంతగా చెమటపట్టలేదు. అసలు కదలికే లేదు. కిటికీతీసి చూశాడు వెంకటేశం. ఎదుట లైటుస్తంభం క్రీనీడలో పడుకొన్న కుక్క లేచి, వళ్లు విదిలించుకొని, బొర్లా జాపుకొని పడుకొంది. కుక్కల అరుపులూ పోలీసుల విజిల్స్ దూరంగా వినబడుతుంటే, కుక్క, శరీరం కదలకుండా తల మాత్రం ఎత్తి, అనాసక్తంగా చూచి, తలవాల్చుకొని, నిద్రలో కూరుకు పోయింది. బల్బ్ వెలుతురుచుట్టూ, రాత్రిఅంతా ఎన్నోరాత్రులనుంచి తిరుగు తున్న పురుగులు వెలుతురు వలయంలో, చీకటిలోనుంచి వచ్చి, సంతోషం కలుగుతుందన్న ఆశతో పరిభ్రమిస్తున్నాయి. వెలుతురు అందదు. ఆశ తీరదు.

జనతా హోటల్ముందు ఫుట్పాత్మీద నవారుమంచం మీద పడుకొన్న లావుపాటి వ్యక్తి సుబ్బారావు నిద్రలేచాడు. సుబ్బారావు హోటల్ ఓనర్ కమ్ మేనేజర్ కమ్ కేషియర్. హోటల్ మెయిన్గేట్ మూసివుంటే అటూ ఇటూ చూచి తలుపుతట్టాడు. వెంకటేశం తీసి, అటూ ఇటూ చూచి లోపలే వణుకుతూ వున్నాడు.

కిచన్లోకి పోయి, ముఖంమీద నీళ్లు జల్లుకొని లుంగీపంచతో తుడుచు కొని లైటువేసి, వేంకటేశ్వరస్వామి పటానికి నమస్కరించి, గోడగడియారం వైపు చూచి తిట్లు ప్రారంభించాడు.

'లెంద్రా పందుల్లారా! కునుకిట్టాడుతా వేందిరా గాడిదకొడక! లేరా దొంగనాయాల! లెండెహె! హోరి కోటీ లేవండరా! నాగలింగం లేరా బాబు! లే— ఇంకా నిద్దరబోతన్నార్రా దొర్లు!'

సుబ్బారావు హాలులోకి వెలుపలికీ తిరుగుతూ అందరినీ నిద్రలేపు తున్నాడు. జనతముందు క్లీనర్లు పడుకొన్నారు. చెంగాయి దోసెడంతయి వున్నాడు. క్లీనర్లు అందరిలో చిన్నవాడు. సుబ్బారావు లేరా అంటూ కాలుతో కదిపాడు. చెంగాయి ఉలిక్కిపడిలేచి, కళ్లనులుంకొంటూ, అటూ ఇటూ చూచి ఆవులించి, వణుకుతూ నిలబడ్డాడు.

'పందులు! పందులు గాడిదకొడుకులు! ఎగబడి దింటఁవే గానీ

పనింటంలేదు గందా!' సుబ్బారావు మేలుకొలుపు - వైతాళిక గీతి-ఆలపిస్తూనే వున్నాడు. అంతదురుసుగా ఆ మధ్య ఎప్పుడూ ప్రవర్తించలేదు. అతనికి తన హోటల్‌లో పనిచేసే అందరికీ ఇంత తిండితిప్పలుపెట్టి పోషిస్తున్నానన్న అహంకారం వుంది. ఆ అందరూ తనకంటే తక్కువ అన్న భావమూ వుంది. వెంకటేశం విషయంలో మాత్రం భిన్నంగా వుంటాడు. అయితే ప్రతి పనివాడూ ఒకపంది అనీ అభిప్రాయం. అయితే బైటికా మాట అనడు.

సుప్రభాతం ముగించి లోపలికి వస్తూ తన పడకమీద కూర్చున్న వెంకటేశంవైపు పరీక్షగా చూశాడు సుబ్బారావు. కోటి నాగలింగం పడకలు చుట్టుకొని లేచి లోపలికిపోయారు. వెంకటేశం ముఖంమీద చెమట తుడుచుకొన్నాడు. అంతగా చెమట లేదు! వణుకుకూడా తగ్గింది. ముఖం నల్లగా అయిపోయింది. కళ్లు, నూనెలేక వత్తిఎండి ఆరిపోబోతున్న ప్రమిదలులాగా వున్నాయి.

'యేందిరా యెంకటేశం యేందిది? యేందిట్టుండా?

వెంకటేశం ఏమీ మాట్లాడలేదు. గోళ్లు గిల్లుకొంటూ కూర్చున్నాడు. సుబ్బారావు కంగుతిన్నట్లు అయిపోయాడు. అసలు పలకరించటానికి కారణం లేకపోలేదు. సుబ్బారావు, ఎవరినయినా, ఎప్పుడయినా, దురుసుగా నోరు జారితే వెంకటేశం వూరుకోడు. వూరుకోవటం సహించలేక పలకరించాడు.

'వారే యెంకటేశం! మాట్లాడవేందిరా! యేందసలి సంగతి! యెపుడన్నా యావన్నా అంటె జెప్పరాదంటరా!'

'ఏమీలేదు!'

సుబ్బారావు కిచిన్‌లోకి నడిచాడు. చెంగాయి హాలు తుడుస్తున్నాడు. ఇంకా ఇద్దరు పిల్లలు—ఒకడు నీళ్లుజల్లుతుంటే, మరొకడు గోనెపట్టతో తడి తుడుస్తున్నాడు. స్పెషల్ గదుల ప్రక్కనుంచి తమపని—త్రిమూర్తుల కార్యక్రమం—ప్రారంభించారు.

హాస్పటల్ టవర్‌క్లాక్ నాలుగు కొట్టింది. క్లీనర్, బక్కెట్ నిండా నీళ్లు తెచ్చి, బోర్నవిటా టిన్నుముంచి నీళ్లు జల్లుతున్నాడు. హోటల్ ముందు తాటాకు పందిరి క్రింద, దుమ్మురేగకుండా, అణిగి వుండేటందుకు. చెంగాయి కొబ్బరీనెల చీపురుతో హాలంతా వూడుస్తున్నాడు. వెంకటేశం ఇంకా లేవలేదు.

'అన్నా! అన్నా!'

'ఏమిటిరా?'

'యేందింకా లెక్కుండా కూసునే వుండా!'

'లేస్తున్నాను లేరా!'

చెంగాయి వూడ్చినంతవరకు నీళ్లు జల్లారు తుడిచారుపిల్లలు! కోటి నాగ లింగం వెలుపలినుంచి వచ్చారు. వెంకటేశం అందరికంటే ముందుగా నిద్ర లేచాడు. అందరూలేచి పనిచేసుకొంటున్నా కదలకుండా కూర్చున్నాడు. వణకటంలేదు. చెమటలేదు. నిస్సత్తువగా కూర్చున్నాడు. చలనంలేదు. కానీ కళ్ళలోమాత్రం నీళ్లు కదులుతున్నాయి.

అక్కడున్న అందరూ చూశారు. వాళ్లు మునుపు అతని కన్నీళ్లు చూళ్లేదు. వాళ్లకు వెంకటేశం తీరు వింతగా వుంది. బాధ కలిగింది. దిగులుగా ఏందంటే ఏందన్నారు. ఏమీలేదని బాధగా చెప్పి, బాధపడవద్దని సముదాయించి, లేచి, పడక మడచి, కళ్లు తుడుచుకొని, పడక లోపల పడేసి, వేపపుల్ల తీసికొని కొసకొరుకుతూ వెలుపలికి నడిచాడు. పిల్లలు త్రిమూర్తులు తుడుపు కార్యక్రమం బాధ్యతాయుతంగా నిర్వహిస్తున్నారు. కిచిన్‌లోంచి పొగ బయలుదేరింది. సుబ్బారావు. అరిగిపోయిన పాతరికార్డులా సంగీతంలో పట్టణం రక్తంలో ఒక ప్రక్కనుంచి చైతన్యం సాధిస్తున్నాడు.

వేపపుల్లో పళ్ళపొడో తీసికొనివెళుతున్నవాళ్ళు తను ఇచ్చే ధర్మం స్వీకరించేవాళ్ళులాగా కనిపిస్తున్నారు సుబ్బారావుకు. కాఫీతాగి బిల్లు చెల్లించేవాళ్ళు 'బ్రతికిపో' అన్నట్లుగా డబ్బు బిల్లు ముఖాన గిరవాటు పెట్టి

నవ్వుగా వెళుతున్నారు. ఏమి స్వభావాలో!?

వెంకటేశం ముఖం కడుక్కొని, చేతులు తుడుచు కొంటూ లోపలికి వస్తుంటే హోటల్–కేషియర్, సాంబ్రాణి పొగ, రికార్డులతంతు, లోపల నుంచి కమ్మనితావులు–వేశ్యలాగా అలంకరించుకొని వీధిలో నిలబడి, తోవనుపోయేవాళ్లను పిలుస్తునట్లుగావుంది, అనిపించింది.

వెంకటేశం లోపలికి వచ్చేసరికి హాలు శుభ్రంగా వుంది. రాత్రి టేబుళ్లమీద బోర్లాపడుకున్న కుర్చీలు వెల్లికిలగా, రొమ్ముమిరగదీసుకొంటూ గర్వంగా కూర్చున్నాయి. స్పెషల్ గదులు రెండూ సరిచేయబడ్డాయి. క్రింది తడి ఆరిపోయింది. కిచెన్ ముక్కుపుటాలకు విందు చేస్తూవుంది. ఒకరొకరే రాసాగారు. కుర్చీలు మూలుగుతూ ఒప్పుకొంటున్నాయి. ఒక్క మనిషి కాఫీకి ఆర్డరిస్తే పెక్కుచోట్ల ధ్వనీ, సంచలనం బయలుదేరుతున్నాయి.

వెంకటేశం వయస్సు పాతికకు ఒకటి అటో ఇటో ఉండవచ్చు. పుట్టింతేదీ మాత్రమేకాదు సంవత్సరమేలేని మనుష్యులు ఈ దేశంలో ఎక్కడ చూచినా వున్నారు. మనిషి ఎత్తు! లావు! భారీవిగ్రహం! వయస్సుకు వయ్యారం తెచ్చే గుణం సహజం! అందువల్ల బాగా వున్నాడని ఎవరయినా అనుకుంటే అనుకోనూవచ్చు! వాని కళ్లలో ఏదో మంట ఉన్నట్లుగా వుంటుంది. ఆ మంట ముఖంఅంతా వెలుతురు చిమ్ముతూ వుంటుంది. ఎక్కడో హృదయంలో గుండెలో పొయ్యివుండి వుంటుంది. ఆ పొయ్యి ఆరిపోదు. ఈ మంట చల్లారదు. పైగా రోజురోజుకూ ఎక్కువవుతూ వుంది.

అటువంటి వెంకటేశం ఆ రోజు వరదవచ్చి తగ్గిపోయిన ఏరులా, కాలి ఆరిపోయిన కొంపలా, మండి బూడిదయిన కట్టెలా, ప్రాణంలేని మనిషిలాగా వున్నాడు. ఎందుకిలా వున్నాడో ఎవరికీ తెలియదు! అతనికి తెలియవచ్చు!

జనతలోకి జనం రాసాగారు. వచ్చినవాళ్లు కావలసింది చెబితే ఉన్న దిచ్చి సేవించితర్వాత బిల్లురాసి ఇస్తున్నాడు వెంకటేశం. హాలులో రెండు టేబుళ్లు స్పెషల్ రూంలలో నాలుగు టేబుళ్లు అతని వంతు!

ఒక ముసలాయన వచ్చి టేబిల్‌మీద తలపెట్టుకొని కూర్చున్నాడు. వెళ్ళి, 'ఏంకావాలి?' అని పలకరించినా మనిషి తలెత్తలేదు. లోపల్నుంచి కాఫీ కప్పులు తెస్తున్నప్పుడు కళ్లొత్తుకొంటూవున్న ముసలాయన ముఖంచూచీ చూడటంతోటే జ్వరం వచ్చినట్లయింది. అక్కడికి పోలేకపోయాడు.

'బాబూ! కాఫీ యిత్తా?' అంటూ పలకరించాడు ముసలాయన అవు ననకుండా లోపలికిపోయి కుక్‌తో 'నటేశం! మంచి కాఫీ! ఫష్ట్‌క్లాస్ కాఫీ! ఫష్ట్ అంటే ఫష్ట్! ఇవ్వు!' అన్నాడు. అరవ భాష ఉనికితో తెలుగు పలికే నటేశం వెంకటేశంతో 'ఏమి సంగది?' అంటూ కాఫీ కలిపి ఇచ్చాడు. ముసలాయనకు కాఫీ ఇచ్చి అటు తిరుగగానే కళ్ళవెంట నీళ్ళు తిరిగాయి.

ముసలాయన సుబ్బయ్య అనీ, అంటే ఎవరో—వెంకటేశం పోల్చు కొన్నాడు. అయన తనను గుర్తుబట్టలేదు అని తెలుసుకొన్నాడు. ఎందుకంటే నువ్వు ఫలానా కదా అని అడగలేదు కాబట్టి.

'అబ్బాయ్ కాఫి బాగుందంటే బాగుంది!' అన్నాడు ముసలాయన.

వెంకటేశం బిల్లు రాసి ఇచ్చి, ఆయన వెళిపోతాడు కాబోలు అను కొంటూ వుండగా 'సూడమ్మా మందేవూరు?'

వెంకటేశం చెప్పాడు. బదులు చెప్పాడు. ఊరు పేరుకూడా చెప్పాడు. ఆ వూరు వూరుకాదు. అసలు వూరుకాదు. ఏదో వూరు. అలాగే పేరు. ఏదో పేరు. తన వూరూ పేరూ సుబ్బయ్యకు చెప్పటం ఇష్టంలేక పోయింది. చెప్ప లేననుకొన్నాడు.

ఇంకా రష్ పెరగలేదు. హోటల్ పూర్తిగా నిండటంలేదు. మీదేవూరు, ఇక్కెడికెందుకు వచ్చారు అని వెంకటేశం అడిగితే ముసలాయన గుండె చెరువయింది.

"ఆ డిల్లొదిలెల్లిపోయిం కాణ్ణుంచి అది మంచ(వెక్కింది· కూళ్లే నీళ్లే! అంతా మనేదన్నారు. ఆళ్ళకీళ్ళకి మా పిచ్చా! ఏ(వీ లాబం గనపళ్ళే! ఏందిరి దీనేల యిట్టాటి జబ్బొచ్చిందని పెద్దడా(ట్రకు జూపిత్తే పెద్దాస్పటల్లో సూపి

వ్వాలా ఇది కేంచరు అవటాంటె అటాగే లెమ్మనుకొని ఈడి కేసుకొచ్చా! ఏఁపీ మెరుగ్గనబట్టంలే! వొచ్చి వోరం అవుద్ది రేపుటితో. ఎన్నాళ్ళుండాలో యేందో తెలియకుండా వచ్చింది. వత్తాను బాబు! వత్తా!"

వార్డు బెడ్డు తెలుసుకొన్నాడు వెంకటేశం. తనెవరో చెప్పకుండా ఆమెను చూసిరావాలని అనిపించింది, సుబ్బయ్య వెళుతుంటే అసహాయంగా చూస్తూ వుండిపోయాడు. సుబ్బయ్య హాస్పిటల్ మలుపు తిరిగిం తర్వాత దృష్టి మరల్చుకొని తన పనిలోకి వచ్చాడు.

కొడుకు కోసం వెదుకుతున్న తండ్రిలాగా, తండ్రికి తన ఉనికితెలియకుండా వుంటే మంచిదని తప్పించుకొంటున్న కొడుకులాగా సూర్యుడు ఉదయించాడు. ఎండకాలం ఉదయం స్వచ్ఛమయిన సూర్యకిరణాలు రోడ్డు మీద మెరుస్తున్నాయి. తెల్లవారేముందు వంటికి హాయిగా తగిలిన గాలి, సూర్యోదయంతోపాటు వేడిమిని పొంది సూదులు గుచ్చుకొన్నట్టు తోలుతూ వుంది.

కట్టుగొయ్య దగ్గర కోడెదూడలకు అప్పుడే వామిలోంచి దూసిన రెండు జనపకట్టలు, రెండుపనల ఎండుగడ్డి పడేసి, వాటివీపులు నిమిరి, వెంకటేశం ఇల్లు వదిలి వచ్చేశాడు.

ఫర్ఫారం నాలుగోసారి చదవటం ఇష్టంలేక ఇంటిదగ్గరే ఉన్న ఒక్కగానొక్క కొడుకు వెంకటేశంను ప్రేమకొద్ది కసిగా తిట్టింది తల్లి. ప్రేమ అర్థం కాక, కోపమే తెలిసి ధాం ధూం లాడాడు వెంకటేశం. కొడుకు భార్యను తిట్టాడని పొలంనుంచి ఇంటికిరాగానే విన్న తండ్రికి వళ్ళు మండిపోయింది. "సదూలేదు సందెలేదు తిని ఊరంతా బలాదూరు దిరుగుతూ, దున్నపోతల్లే కావ్వి కొట్టుకొంటున్నాడు గాడిద" అంటూ పొలిగట్టె తీసుకొని గట్టిగా తగలనిచ్చాడు. దెబ్బలు బాగా తగిలాయి. వాతలు తేలాయి. రక్తంకూడా వచ్చింది. దెబ్బలనొప్పి భరించలేకుండా వుంటే సూటి పోటి మాటలు మరీ నొప్పి పుట్టించాయి.

"తల్లిం దిట్టినోడికి పుట్టగతులుంటయ్యా?"

"ఇట్టాటోణ్ణి గోసి పోగులెయ్యాల!"

"అవితి గాకుండా దిని అడ్డంగా బలిత్తే యింతే!"

అటువంటి మాటలు వినలేకపోయాడు. పదేళ్లయింది వూరు వదిలిపెట్టి. ఇల్లు వదిలిపెట్టి రావటం అయితే తేలికగానే అయిపోయింది. కాని తల్లీదండ్రీ, ఇల్లూ వాకిలీ లేనివాడు ఈ లోకంలో బ్రతకటం ఎంత కష్టమో తెలిసిరావటం మొదలయ్యేసరికి ప్రాణం పోతున్న పని అయింది. మళ్ళీ ఇంటికి పోవటం ఇష్టంలేదు. ఎవరూ గుర్తించని దూరపు వూరు వెళ్లిపోవాలనుకున్నాడు. ఎక్కడికిపోయినా ఎవరో ఒకరు నువ్వు ఫలానా కదా అంటే ఆ వూరు వదిలిపెట్టి మరో వూరు పోతూ, చివరకు ఇక్కడ స్థిరపడిపోయాడు. తన ఉనికి దాచుకోవటం నేర్చుకొన్నాడు.

మొదట్లో అడుక్కు తిన్నాడు. ఎవరో ఏమో పెడితే తిన్నాడు. తిడితే పడ్డాడు. "ఎద్దల్లే వుండావే ఏవన్నా జేసుకోరాదా?" అనే తిట్టు దీవెన! రైల్వే ప్లాటుఫారం మీదో, ఫెన్సింగ్ ప్రక్కనో, గూడ్స్ షెడ్‌లోనో, లగేజీ మధ్యలోనో ఎక్కడో ముసగర దీసుకొని పడుకొనేవాడు. ఎవరెవరో తిట్టగా కూలీ మోయటం ప్రారంభించాడు. అందుకు లైసెన్సు కావాలని తెలిసి రైల్వే స్టేషన్ వదిలి బస్సుస్టాండ్ చేరుకొన్నాడు.

బస్సుల్లో లగేజీ దించటం పైకి ఎక్కించటం, ఊళ్లోకి మోసుకుపోవటం వంటి పనులు కొంత తిండి పెట్టగలిగాయి. ప్రతిరోజు తప్పనిసరిగా పని దొరుకుతుందనిగానీ, ప్రతిరోజు తిండి తినగలనని గానీ ఏ మాత్రం నమ్మకం లేకపోవటంవల్ల, ఇంతకంటె మంచిపని ఏదయినా దొరికితే బాగుండునని వెంకటేశం ఆలోచింప సాగాడు.

లైసెన్సు లేకుండా రిక్షా తొక్కటం నేరమని మొదట్లో తెలియదు. ఒకరోజు నారోడు 'బువ్వతింటానికి' ఇంట్లోకిపోతే, బైటవున్న రిక్షా తొక్కుకొంటూ వెలుపలికిపోయి, మనిషిని ఎక్కించుకొని, తొక్కుకొంటూపోతూ, ఎదురుగావచ్చే ఫూటీగావున్న లారీకి గుద్దినంత పనిచేసి తను పడి, రిక్షాలో మనిషిని పడేసి, మోకాటి చిప్ప తొలిగి రెండేళ్ళదాకా రిక్షా జోలికిపోలేదు.

ఆపైన లైసెన్సు సంపాదించుకొన్నాడు.

రైల్వే ప్లాటుఫారంమీద తనకు సామానుమోసే లైసెన్సులేదు. బక్క పీసు పీరాకి లైసెన్సు వుంది. రిక్షా తొక్కలేని నారోడికి లైసెన్సు వుంది. బలంగావున్న తనకు లైసెన్సులేదు. లైసెన్సులేని వాళ్లు బ్రతుకుతున్నారు! బలం వున్న వాళ్ళు లైసెన్సులేక బ్రతకటం లేదు. ఏదో వింతలోకం కళ్ళ ముందు తిరిగినట్లయింది!

ఆ రోజుల్లో సుబ్బారావుకు జనతా హోటల్ లేదు. టీ కొట్టు వుంది, పొగాకు కంపెనీ దగ్గర. దానికి సుబ్బారావు క్లీనర్—ఓనర్—సర్వర్. కంపెనీలో గ్రేడింగ్ ఆడవాళ్లు ఆ కొట్టులో టీ నీళ్ళు తాగుతారు.

ఒకరోజు మార్కెట్టులో కూలిమోసి చెరువులో ఈతకువెళ్ళే వెంకటేశం సుబ్బారావు కొట్టులో టీ తాగాడు. డబ్బులిద్దామని నిక్కరు జేబు ఎంత వెదికినా చిల్లర దొరకలేదుగానీ, బట్ట చిరిగిపడిన రంధ్రం దొరికింది. సుబ్బారావు మండిపడ్డాడు నెత్తీనోరు కొట్టుకొన్నాడు. నోటికి వచ్చినట్లు తిట్టాడు. ఎంగిలి ప్లేట్లు కడిగించాడు. గ్లాసులు తోమించాడు. పంపులోంచి నీళ్ళు తెప్పించాడు. ఏం చేయమంటే అది చేస్తున్న వెంకటేశంకు ఏం కావాలంటే అది యిచ్చాడు. ఆరోజు నుంచి టీ కొట్టు సుబ్బారావుకు సర్వెంటు దొరికాడు.

ఆ రోజునుంచి సుబ్బారావు టీకొట్టు మూడు కప్పు లారు ప్లేట్లుగా పెరిగింది. సంవత్సరం తిరక్కముందే హాస్పటల్ ముందు హోటల్ అయింది. ఆ హోటల్‌లో తిన్నవాళ్ళు ఆ హాస్పిటల్‌లో చేరవలసిందేనన్న గిట్టనివాళ్ళ మాట లెక్కపెట్టకుండా చిన్నదయినా జనతా హోటల్ శుభ్రంగా వుంటుందనే ఖ్యాతి సంపాదించుకొన్నాడు. ఆరోజు మొదలు వాళ్ళ సంబంధం—స్నేహం పెరిగి పెద్దదయింది. సుబ్బారావు పెరుగుతున్నకొద్దీ వెంకటేశం హోదా పెరుగుతూ వుంది. ఇప్పుడు సర్వర్ స్థాయిదాటి, అప్పుడప్పుడు కేషియరుగాకూడా వుంటున్నాడు. అతని మాట సర్వర్‌లకు వేదవాక్కు! సుబ్బారావుకు బ్రహ్మవాక్కు!

హాస్పటల్‌లో ఉన్న కేన్సర్ పేషెంట్‌ను చూచి రావాలనిపించింది.

బైటికి రావటం ఇష్టంలేదు. పైగా భయంగా వుంది. ఆమెను చూడాలని ఆరాటం! తొందర! వెళ్ళటానికి భయం! ఏమయితే అదే అవుతుందని బైలు దేరాడు.

ఓ.పి. నిండా జనం. గదుల్లో వరండాల్లో బెంచీలమీద, నేలమీద రోగులు! సైకిల్స్‌మీదా, రిక్షాలమీద, కార్లమీదా, టాక్సీలమీద వస్తున్నారు రోగులు! తెల్లవారేసరికి పట్టణంలో పుట్టిన జబ్బులు ఉదయమే ప్రత్యక్షమయ్యే తావు ఓ.పి. ఎందరో మనుష్యులు! ఎంతో బాధ! పసిపాపల దగ్గర్నుంచి పండు ముదుసలివాళ్ళదాకా అందరికీ జబ్బులు! బాధలు! ప్రతి రూం ముందు జనం. క్యూలో జనం! క్యూలో రోగం! ముందుకు కదులుతూ వుంది. మూలుగులు! అరుపులు! ఏడ్పులు! నడిచే రోగం! నడవలేని రోగం! స్ట్రెచర్‌మీద పోతున్న రోగి, నడచి బాధపడుచున్న రోగి. వరండాలో మూలగా, రోగం లేని కాలేజీ విద్యార్థి—బెంచ్‌మీద యువతి. కళ్ళలో వెలుతురు! క్షయరోగి దగ్గి ఉమ్మివేసిన కళ్లెలోపడి లేవకుండావున్న ఈగలు!

వార్డులో మెట్లు ఎక్కుతూ పైకి చూశాడు! మెట్లుదిగుతున్న వ్యక్తివైపు చూచి క్షణంసేపు ఆగిపోయాడు. వెంటనే వెనుదిరిగాడు. వణుకు! చెమట! పరుగెత్తినట్లు హోటల్‌వైపు నడిచాడు!

అంతకుమునుపు హాస్పటల్‌కు బైలుదేరిన వెంకటేశం కాదీ తిరిగి వస్తున్న వ్యక్తి. మనిషి బాగా కుంగిపోయాడు. మునుపున్నంత ఎత్తూ లావూ లేదేమోననిపించింది. దిగాలుగా వెనుదిరిగి చూచుకొంటూ, ఆమెను చూడలేక పోయినందుకు బాధపడుతూ స్మశానంలో సర్వం కొల్పోయి వస్తున్నవాడి విధంగా కనిపించాడు.

హోటల్‌కు వచ్చేసరికి గందరగోళంగా వుంది. అదిచూచి వాకిట్లో ఆగిపోయాడు. వణుకు! విపరీతంగా వణుకు! చెమట! భయంకరంగా చెమట! సాంబారులో కాళ్ళజెర్రి పడిందనీ, ఇంత అశ్రద్ధ అయితే ఎట్లా అని ఎవరో ఎగురుతున్నాడు. విషయం విన్నతరువాత వెంకటేశం నెమ్మది చెందాడు. ఆ మనిషిని పిలిచి, వెలుపలికి తీసువచ్చి, సాగనంపి, తిరిగి వస్తూ;—హోటల్‌ముందు కిళ్ళీకొట్టు దగ్గర ఎవరో చెక్కెరకేళీకొని, తిని,

తొక్కపడేసిపోతే,- చూడకుండా కాలువేసి జారిపడి, నడుం నొప్పిపుట్టి, నెమ్మదిగాలేచి లోపలికి వచ్చాడు.

ఎందుకో తెలియదు. ఎక్కడోతెలియదు. భయం పుడుతూవుంది. దిగులు కలుగుతూవుంది. ఉదయంనుంచీ, ఎప్పుడూరాని, ఎన్నడూలేని విచిత్రానుభూతి! భయంతెరల వెనుక చీకటి మైదానంలో ఆకస్మాత్తుగా మంటలు లేచి, చప్పున ఆరిపోతున్నాయి. గాలి తోలనట్టు, ఊపిరి ఆడనట్టు, ముక్కు బిగిసిపోయినట్టు, ప్రాణం పోతున్నట్లు ఏదో చెప్పరాని భయం.

తోటి కాఫీ తాగివస్తూ 'బాగుండావా?' అంటే 'ఉ?' అని 'వూ(?' అన్నాడు వెంకటేశం. ఈ తోటి ఒకరోజు హోటల్‌కువచ్చి, కాఫీ అర్డర్ చేశాడు. తోటికాళ్ళు బురదతో మురికిగా వున్నాయి. కాళ్లు మడిచి కుర్చీమీద కూర్చున్నాడు. కుర్చీమీద కాళ్లు తీయమంటే, తీయననటంతో మాటా మాటా పెరిగాయి. మాటకుమాట తెగులు నోటికి పాచి తెగులు అన్నట్టు బూతులు చేతలయ్యాయి. దెబ్బలాట అయింది. ముష్టాముష్టి కాలాకాలి, జుట్టాజుట్టి, కొట్టుకొంటున్నారు. తన్ను కొంటున్నారు. పంచుకొంటున్నారు. అంతా గోల గోలయింది.

అంతా సర్దుబాటు అయింది. కాని సుబ్బారావు కోపంచల్లారలేదు. తగువులాట జరిగితే హోటల్‌కు ఏం గౌరవముంటుంది? అందువల్ల కోటిని పనిలోనుంచి తీసివేస్తానని పట్టుబట్టాడు. వెంకటేశం వద్దంటే మన్నించాడు. రెండో రోజు నువ్వు ఏహోటల్‌కయినా పొమ్మని తోటికి సుబ్బారావు చెప్పాడు. ఆ మధ్య హోటల్‌కురాని తోటి ఆ రోజువచ్చి కాఫీతాగి పోతున్నాడు. కాలం చాలా జబ్బులు నయంచేసే మందు! ఆ రోజునుంచి పనివాళ్లకు వెంకటేశం అంటే గురి! ఏం కావాలన్నా అడిగేవాళ్ళు! కష్టాలు చెప్పుకొనేవాళ్ళు! సహాయం పొందేవాళ్ళు! సలహా వినేవాళ్ళు!

తను వచ్చేసరికి తన టేబుళ్ళు చూస్తున్న కోటి, పోయి టిఫిన్‌తిని రమ్మన్నాడు. వెంకటేశం కాఫీమాత్రమేతాగి 'నాకేం బాగాలేదు' అన్నాడు.

కిటికీదగ్గర కూర్చున్న ముసలాయన ఎవరో అప్పుడే మూడోసారి

సాంబారు వేయించుకున్నాడు. ఇడ్లీలు అలాగేవుంచి సాంబారు పూర్తిచేస్తు న్నాడు. అంత పెద్దవాణ్ణి ఏమనటం బాగుంటుంది?

ఉదయమే లేచి, చద్దన్నం తిని, పనీపాటా చూచుకొనే జాతికి కాఫీ తాగే అలవాటు ఆంగ్లేయులమూలంగా వచ్చిందేమో కాని, సాంబారు ఇండ్లీ సంగతి—అనుకూలదాంపత్యం—మాత్రం మద్రాసు నుంచే దిగుమతి అయింది. నాగరికత జాతి జీవితంలో కదలికతెచ్చింది. ఉన్నచోట ఉంచ లేదు. అది పురోగమనమో కాదో ఆలోచించే అవకాశమే లేదు. ఈ మహా ప్రవాహంలో పడికొట్టుకుపోయే జాతి ఎప్పుడు ఒడ్డెక్కి తీరికగా గతాగతాలు పరికిస్తుందో?

ఎవరో వచ్చారు. కాఫీ చెప్పారు. ఇచ్చాడు. ఇడ్లీ వడా సాంబారు. తెచ్చాడు. 'మినపట్టు-మూడు పార్శిల్,-కట్టించాడు. అల్లం ముక్కలులేవని గోల! అల్లం పచ్చడి కావాలని కేక! కాఫీ చల్లగావుంది—రిపోర్టు! ఈగలతో చచ్చే చావు అయింది-చిరాకు!

'కాఫీ స్పెషల్-కాఫీ అర్జంట్-కాఫీ స్ట్రాంగ్. కాఫీ షుగర్‌వద్దు—రేయ్ చెంగాయి-ఏందీ తలతోకాలేని బిల్లు!-ఒక కాఫీ!-కొంచెం సాంబారు-ఏం వుంది-ఇడ్లీ వడా మినపట్ పెసరట్-మినపట్ ఉల్లిపాయముక్కలు బాగా-కాఫీ స్ట్రాంగ్ - చూచినడువు! నీ ముఖంలాగా వుంది కాఫీ-నన్నేం చేయమంటావు—లేయి పైపడుద్ది అటు అటు-ఛా లే! కాఫీ స్పెషల్-బిల్లెంత? -కాఫీ పార్శిల్-ఏం గురూ కనబళ్ళేదు?-కళ్ళుంటే-నీళ్ళు పొయ్యి—చచ్చేసావు -ఎప్పుడొస్తా-ఇడ్లీ వడా సాంబారు రెండు ప్లేట్లు.'

హోటల్ ధ్వనులు-రణగొణ ధ్వని!

వాష్‌బేసిన్‌లో చేయి కడుక్కొని పంపు ఆపకుండా పోయి కూర్చున్న యువకుడి వైపు అసహనంగా చూశాడు నాగలింగం. అతడు పోయి పంపు ఆపిరావటం చూచి కోటి నొచ్చుకొన్నాడు. 'ఈడింట్లో నీళ్లయితే ఇట్టా బార బోసుకొంటాడా?' అనుకొన్నాడు.

కిచన్‌లోంచి కాఫీ ఫ్లేవర్, సాంబారు వాసన, నూనె కంపు, చెమట వాసన, సెంటు, సాంబ్రాణి వాసన. తలనూనే గంధం. స్పెషల్ రూంలోంచి వచ్చే మార్కో-పోలో పొగ, అగరుబత్తి వెలిగించిన సువాసన—

ఎవడయినా ఏ సిగరెట్టు అయిన తనకోసం కాల్చుకొంటాడు. కాని, నలుగురికోసం సరసుడు తగలేసుకొనే ఆరోగ్యం ఆస్తి మార్కో-పోలో! హాలులో నాసిరకం సిగరెట్లు! బీడీల కంపు! చుట్టలు! ఎంతో వాసన! అంతా కలిసి హోటల్ వాసన!

హాస్పటల్ టవర్‌క్లాక్ పదకొండు గంటలు పలికింది. వచ్చేజనం పోయేజనం రద్దీ తగ్గింది. ఎడతెరిపి చిక్కింది. కిటికీలోంచి వచ్చే ఎండ పొడపు తగ్గింది. కిచన్‌లోనుంచి 'సుయ్ సుయ్‌లు' ఆగిపోయాయి. తిరుణాల జరిగిన మర్నాడు ఉదయం దేవాలయప్రాంగణంలాగా వుంది హోటల్.

కిటికీలోంచి పడుతున్న ఎండపొడలు, క్రింద నీటిమరకలు, కాఫీ తొణుకుల గుర్తులు, దుమ్ము, చేతిలోంచి జారిపడిన ఇడ్లీముక్కలు, టేబిల్ కొసలో మిగిలివున్న పచ్చడి గుర్తులు, కుర్చీమీదపడిన నీటిబొట్టు, నల్లటి మచ్చల గోడలు, రకరకాల బొమ్మలు! కాలెండర్లు, దేవుడిపటం మేకుమీద పూలదండలు, పటంమీద అగరుబత్తీల కొనలు, క్రింద నుసి, వాష్ బేసిన్‌లో మరకలు—హోటల్ వింతగా వుంది.

ఇద్దరు యువకులు వచ్చారు. పేంట్లూ శ్లాకులూ వంటికి బిగిసిపోయి వున్నాయి! తలలు రెండూ క్రూకట్స్! చూడముచ్చటగా వున్నారు. హాస్పటల్ ఔట్‌గేట్ చూస్తూ కూర్చున్నారు. కాఫీ కావాలంటే తెచ్చియిచ్చాడు వెంకటేశం. సిగరెట్లు ముట్టించుకొన్నారు.

'గురూ!' పలకరించాడు ఎర్రటి లావుపాటి యువకుడు.

'ఏం గురూ!' బదులు పలికాడు సన్నటి నల్లపంకీల జుత్తు యువకుడు.

ఇద్దరూ పరస్పరం గురుశిష్యులు!

'ఏం గురూ రాలేదు?'

'చూద్దాం చూద్దాం రాకపోద్దా?'

'చాకులాంటి పిల్ల గురూ అది. దాన్నడక జూత్తుంటే తిక్కరేగుద్దంటే నమ్ము!'

సిగరెట్లు రెండు కాలి నుసి అయిపోయాయి.

స్పెషల్ రూంలో మార్కోపోలో యువకుడు 'బోయ్!' అంటే వెంకటేశం వెళ్లాడు. ముక్కు ఎగరేస్తూ నొసలు చిట్లించి, మార్కోపోలో పెదవి కొసలో వుంచి తల అడ్డంగా పంకించి 'బిల్! బిల్!!' అన్నాడు. ఇస్తే తీసుకొని, నడుం బిర్రుగా వొంకరగాపెట్టి, రష్యన్ ఆర్మీ సైనికుడు మార్చింగ్‌లో చేయి తిప్పుకొంటూ పోయినట్లు వూపుతూ వెళ్ళి, అటూ ఇటూ చూచి, బిల్లు టేబిల్ మీదపెట్టి, సిగరెట్టు నోట్లోంచి తీయకుండా పర్స్‌లోంచి నోట్ తీసి ఇచ్చి, చిల్లర తీసుకోకుండా పిలిచినా వినకుండా, తలవూపుతూ, నడుం బిర్రుగా, చేయి సైనికుడిలా, సిగరెట్ తీయకుండా, అర్జెంట్ పనిమీద తాపీగా ఎటువెళ్లాలో తెలియకుండా హాస్పిటల్‌లోకి వెళ్లాడు.

క్రూకట్ యువకులు మూడోసారి సిగరెట్టు ముట్టించారు. వెంకటేశం ప్రక్క టేబిల్ దగ్గర కుర్చీలో కూర్చుని, టేబిల్‌తంతూ వాళ్ళవైపు అర్థం లేకుండా ఏదో లోకంలో, ఆలోచనలో కూరుకుపోయి చూస్తున్నాడు. ఎందుకు వూరికే కూర్చున్నారు అన్నట్లుగా చూస్తున్నాడనుకొని, 'రెండు కాఫీ' అని క్రూకట్స్ రెండోసారి కాఫీ ఆర్డరు చేస్తే మొదటిసారి వినక, రెండోసారి విని, నిజంగానా అన్నట్లుగా చూచి, లోపలికిపోయి, కాఫీ తెచ్చియిచ్చాడు, వెంకటేశం.

కాఫీ చూశారు. తీసుకోలేదు. బిల్లు కూడా పుచ్చుకోలేదు! గబగబా పైకిలేచారు. ఆదరాబాదరా నాలుగు కాఫీలకు బిల్లు చెల్లించారు. పరుగెత్తినట్టు రోడ్డు మీదికి నడిచారు. అప్పుడు వాళ్ల ముందు యువతి వుంది! మనిషి ఎత్తరి! జడ పొడవు! వయస్సులో వుంది. తొలకరి మెరుపు గుర్తుకు

వస్తుంది. గడియారంలో లోలకం గుర్తుకు రావచ్చు! ఆమె వెళుతూవుంది. వెనుక క్రూకట్—యువకులు!

యువకుల వైపు చూస్తూ వెంకటేశం సుబ్బారావు దగ్గరగా వున్నాడు. 'ఎంకటేశం ఎంకటేశం?' భయంగా పలకరించాడు సుబ్బారావు. ఏ౦వ యింది?—'సూడు!'; 'ఏడ?— జగ్గు వస్తున్నాడు!'; 'రానీ!—అదిగాదు'! 'ఏం ఫరవాలేదు'. జగ్గు లోపలికి వచ్చి కూర్చున్నాడు. వెంకటేశం టేబిల్ దగ్గరకు పోయి ఏంకావాలి అన్నట్టుగా దీనంగా చూశాడు. జగ్గు 'కాఫీ' అన్నాడు. వెంకటేశం తెచ్చియిచ్చాడు. జగ్గు సుబ్బారావు వైపు దీనంగా కోపంగా; జాలిగా భయంకరంగా; ప్రేమగా క్రూరంగా; తొందరగా దిగులుగా పిచ్చిగా చూచి నవ్వాడు. గబగబా నవ్వాడు! త్వరత్వరగా నవ్వాడు. నవ్వుతూ వున్నాడు. టక్కున మానేశాడు. చకచకా కాఫీ ముగించాడు. తొందర తొందరగా బిల్లు తీసుకొన్నాడు. చెల్లించాడు. వెళ్లిపోయాడు! సుబ్బా రావు వళ్లంతా చెమట! నుదుట నీళ్లు! గుండెవేగం! కళ్లుమంట! నోటివెంట మాట లేదు.

జగ్గు వెళ్లిపోయి అయిదు నిమిషాలయినా సుబ్బారావు కోలుకోలేదు. జగ్గు హాస్పిటల్‌లోకి పోవటం చూసి వెంకటేశం కంగారు పడసాగాడు. నిలబడలేక పోయాడు. లోపలికి పోయి ముఖం మీద నీళ్లు జల్లుకొని ఆయా సంగా వచ్చాడు.

మూడేళ్ల క్రితం జగ్గు హోటల్‌కు వచ్చి టిఫిన్ కాఫీ తీసుకొని, బిల్లు తీసుకోకుండా ఆనవాయితీ ప్రకారం వెళ్లిపోతుంటే చొక్కా కాలర్ పట్టుకొని నిలబెట్టాడు వెంకటేశం!

జగ్గు ఏ హోటల్‌లోనూ కాఫీ అయినా భోజనం అయినా బిల్లు తీసు కోడు. రైలో బస్సో టిక్కెట్టుకొని ఎక్కటం ప్రయాణం చేయటం తెలి యదు. లా అండ్ ఆర్డర్ అతనికి తెలియవు. నాగరికత జీవితంలోని చాలా నియమాలు అతనికి వర్తించవు.

ఆటో మొబైల్ ఇంజనీర్స్ వర్క్‌షాపులో మెకానిక్కు! ఎక్కువ

మాట్లాడడు! సాధారణంగా అతనికి డబ్బు అవసరం ఉండదు! అడిగితే షాపులో ఎవరయినా ఇస్తారు. ఇవ్వకపోతే తీసుకొంటాడు. అవసరం కంటే మించిన డబ్బు తీసుకోవటం ఉంచుకోవటం అతనికి అలవాటు లేదు. భార్య లేదు, పిల్లలు లేరు. బాదరబంది లేదు. ఏకాకి!

ఆ రోజు బిల్లు చెల్లించవలసి రావటం జగ్గు జీవితగమనంలో ఎదురు దెబ్బ! 'పోరాపో' అని టలాయించి పోబోయాడు. వెంకటేశం పోనీలేదు. 'భోం చేస్తావేందిరా సన్నాసి నాయాల!' అంటే బిల్లు చెల్లించమన్నాడు వెంకటేశం. 'తిను! తినరా నా కొడక!' అంటూ వెంకటేశంను పంచి వీపు మీద గుద్ది 'సాలా? ఇంకా గావాల్నా వొడ్డన?' వెంకటేశం తిరగబడ్డాడు— జగ్గు చివరకు బిల్లు చెల్లించి పోయాడు.

అంతే! అది మొదలు ఈ మూడేళ్లలో జగ్గు ఆ వైపు రాలేదు. ఇంత కాలం తర్వాత రావటం వింత! ఆశ్చర్యకరమయిన సంగతి. బిల్లు చెల్లించ కుండా పోలేదు. చెల్లించాడు. కోపంగా చూశ్లేదు. నవ్వాడు. సుబ్బారావు గుండెలు చెమటతో తడిసి, నాని ముద్దయి జావగారిపోతున్నాయి.

సూరి ఊళ్లోకి వస్తూనే హోటల్‌కు వచ్చి వెంకటేశంను పలకరించాడు! రెణ్ణెల నుంచి సెలవులో వున్నాడు. సూరి హాస్పిటల్‌లో గుమాస్తా! చివరికి 'పరీక్షలు ఎలా వ్రాశావ్! అని అడిగాడు. 'బాగనే' వెంకటేశం సమాధానం.

థర్ట్‌ఫారం ఆనర్స్ చదవటంతో పునాది బాగా గట్టి పడిందని పాత కాలపు జోక్ విసరటం సుబ్బారావుకు అలవాటు. ఆత్మీయంగా మాట్లాడే టప్పుడు 'నీ జాతకం గొప్పది. నీ మూలంగానే గందా నాకీ దసె!' అని కూడా అంటాడు. హోటల్‌లో పనిచేసుకొంటూ మెట్రిక్ పాసయి, నైట్ కాలేజీలో పి యు.సి. చదివి పైకి వస్తున్నాడు తన సర్వర్ అని సుబ్బారావు కొక గర్వం. ఆనందం. గొప్ప!

'చూడరా' సూరి ప్రారంభించాడు. 'నీకేం దిగుల్లేదు—ఎందుకంటావా? నిన్ను అడిగేవాళ్లు లేరు అనేవాళ్లు లేరు. నీ యిష్టం నీది. మరి నా సంగతో? అంతా పేచీ! మడత పేచీ! అన్నీ ఆ ముసలాడితో చెప్పాలి—దేని కపు

నంటాడో, దేనిక్కాదంటాడో, నాగ్గానీ, ఆయనగ్గాని మమ్మల్ని పుట్టించిన అ దేవుడిగ్గానీ తెలియదు. నైట్ కాలేజీలో చేరుతానంటే ఊఁ! ఊఁ! చేరు చేరు అన్నాడు. తీరా చేరింతర్వాత ఎందుకు చేరావు మానేయ్ అని గొడవ. ఏట్టా చచ్చేటట్టు ఆయన్తో! అదంటే అట్టుంచు! కంతేరమ్మాయిన్జూసొచ్చి బాగుందంటే బాగుందనుకొని వాళ్లకా సంగతి అంతాజేసి రాసి, నిన్న ఆ సంబంధం వద్దంటేవద్దు మానేద్దామంటాడు. అంతా ఆయనిష్టమే! నేనొక ణ్ణున్నాననిగానీ,నాగ్గూడా ఇష్టం గిష్టం ఉండొచ్చుననిగానీ అనిపించదా మనిషికి? ఏం చెప్పేటట్లు? అసల్నేనంటే లెక్కాపత్రం లేదా మనిషికి? ఏడకన్నా పారిపోదామనిపిస్తుంటుం దప్పుడప్పుడూ!' సూరి చెప్పటం ఆపి కళ్లు అద్దు కొన్నాడు. సూరి మునుపెప్పుడూ తన గోడు చెప్పుకోలేదు.

తను ఇల్లు విడిచి పారిపోయివచ్చిన పరిస్థితులు గుర్తుకు తెచ్చు కొన్నాడు వెంకటేశం!

పొన్నుగర్ర ధోవతి, లాల్చీ కళ్లజోడు లేకపోతె ఆ ముసలాయనకు అస్తిత్వం లేదు. నల్లకోటుప్లీడరు ప్రక్కనుండకపోతే, అతనెవరి దృష్టినీ ఆకర్షింపడు. కాఫీ చెబితే నాగలింగం తెచ్చియిచ్చాడు. ఉన్నట్టుండి 'వాడికి నేనేం తక్కువ జేశాన్రా చెప్పు! చెప్పరా! నువ్ జెప్పు!' ప్లీడరు మాట్లాడ లేదు. 'నువ్ వాడికి ప్లీడరువికదా! చెప్పు నా ముఖం చూచి చెప్పరా కిట్టూ! నేనేం అన్యాయం జేశాన్రా వాడికి. చదువు చెప్పించలేదా? ఉద్యోగం ఇప్పించ లేదా? కోరుకున్నదాన్ని కట్టుకోనివ్వలేదా? నేనేం జేశాననిరా వాడికీ కష్టం! పోతూపోతూ కట్టుకుపోతానా? నాతో కాల్చుకొంటానా? ఏం జేసుకొంటాన్రా యీ ఆస్తి! ఎంతలేదన్నా ఆస్తంతా వాడిదే గందా! ఎందుకురా ఈ ఆరాటం వాడికి? నేను హరి అన్నదాకా ఆగలేకపోతే మానె! అవసరం అయితే నాకింత కావాలి తే అని తీసుపోవచ్చుగా అది లేదా? లేకపోగా కోర్టుకెక్కిస్తాడట్రా వీడు నన్ను? గుడ్డొచ్చి పిల్లనెక్కిరించదని వీడు నా అంతు చూస్తానంటాడా? ఇల్లు నా కష్టార్జితం! ఆస్తి యావత్తూ నా సంపాదన! వాళ్ల తాతముత్తాతల ఆస్తి దమ్మిడి—దమ్మిడీ లేదు. దద్దమ్మని చచ్చుదద్దమ్మ. అది వీడి చెవులను తాటా కులు గట్టి ఆడిస్తుంది. పిచ్చిసన్నాసి బొత్తిగా తెలివిలేదు వాడికి. వాడికి నువ్ తోడు. కిట్టూ నేన్జెప్తున్నాన్జూడు వాడి కేమాత్రంవయినా తల్లీదండ్రీ గురువూ

దైవం అనుంటే అయిందేదో అయిపోయింది పొరపాటే చేశాను క్షమించ మని ఏడ(వ్వను లేదో వాడిష్టం తర్వాత్తర్వాత నన్నని లాభం లేదు. చెప్పు వాడికిదంతా—ఆఁ' అని గటగటా కాఫీ తాగి, కోపంగాలేచి, పొన్నుగర్ర తాటించుకొంటూ బిల్లు దురుసుగా లాక్కొని చెల్లించి, వెనుదిరిగి చూడకుండా మెట్లు దిగి వెళిపోయాడు.

ప్లీడరు కృష్ణమూర్తి కూర్చున్న చోటు నుంచి కదల్లేదు. కోటు జేబు లోంచి పొగాకు చుట్ట తీసి తుది మొదళ్లు నలిపి, నోట్లో పెట్టుకొని, వెలిగించు కొని, తన్మయత్వంతో పీల్చి, కుర్చీ వెనక్కి చేరబడి, భువనమోహిని పంచిన అమృతం ఆరగించే మహేంద్రుడులా, ఆదమరచిపోతున్నాడు.

పొన్నుగర్ర పెద్ద మనిషి వెళుతుంటే వెంకటేశం దృష్టిలో సూరి మెదిలాడు. ఆర్యనాగార్జునుడి మాధ్యమిక కోరికలతో తండ్రులు-కొడుకులు ఉదాహరణలు మాదిరిగా—ఒక దృష్టితో-లేరు. ఏదో లోపం వుంది. తండ్రీ కొడుకుల కలనేతలో ఎక్కడో పోగులు తప్పిపోయాయి. గతంలోని ప్రాచీ నతా వాసన, అధికారం వదులుకోలేని తండ్రులు భవిష్యత్తులోకి గమించే ఆధునికాకాంక్షులు చైతన్యులు అయిన కొడుకులు మధ్య వర్తమానం చిత్ర వధకు గురి అవుతూవుంది.

తన విషయమే గుర్తుకు వచ్చింది. అప్పటిలో తండ్రి ఛాందసుడూ కాడు. తను సాహసుడూ కాడు. అయినా విడిపోవడం సంభవించిందెందుకో తెలియదు.

అస్తమిస్తున్న సూర్యుణ్ణి చూచి చంద్రుడో, చంద్రుణ్ణి చూచి సూర్యుడో, ఆరిపోయే దీపాన్ని చూచి ప్రమిదో, ప్రమిదను చూచి దీపమో, ఎగతాళిగా అసహనంగా నవ్వుతున్న పోలికే యిది. గతం అనుభవం నీడలో వర్తిల్లబోయే ఆగతం, వర్తమానంలో కొట్టుమిట్టాడటమే తండ్రి కొడుకుల సంఘర్షణ!

ఈ సంఘర్షణ ఒక్కనాటిది కాదు. సృష్టి ఆరంభంనుంచీ ఉండ వచ్చు. యయాతి కొడుకు యౌవనం కోరటం అటువంటిదే కావచ్చు! ఏమ

యినా పూర్వంలేని విశృంఖలత నాగరికత తెరమాటునుంచి రంగస్థల ప్రవేశం చేయటానికి అనుక్షణం యత్నిస్తూ వుంది. పూర్తిగా అవకాశం వస్తే అంతా అడ్డమాకలులేని విశృంఖలత అయిపోతుంది.

'కృష్ణా!' కృష్ణపరమాత్మవై పోయావు మహానుభావా! ఎందెందు వెదకి చూచిన అందందే!' – 'ఆపవయ్యా స్వామి. వింటే పంచరత్నాలు పఠించే లాగున్నావు. ఏమిటి కథ' కృష్ణ సమాధానంగా పలికాడు.

'అలనాడు విజయుడికి సారధివై చేసిన గీతోపదేశం ఈనాడు తండ్రి కొడుకులమధ్య తగాదాలు–' –'ఆపవయ్యా పంతులూ ఆపు! ఏం గావాలి చెప్పు! స్వీట్ హాట్ కాఫీ!'

"ఏమీ వద్దు–ఒక్కమాట" ఇద్దరూ వెలుపలికి వెళ్లారు.

'అడకత్తెరలో ప్రజాస్వామ్యం. హక్కులు గుర్తించి బాధ్యతలు నెరవేర్చే సామూహికశక్తి సంకల్పం అవరోధాలతో గమిస్తూవుంది. బాధ్యతలు గమనించని హక్కులు బలాత్కారం చేసే దుష్టశక్తుల తీవ్రత పెచ్చు మీరుతూ వుంది. విభిన్నశక్తుల పోరాటంలో ప్రజాస్వామ్యం–చావుబ్రతుకుల్లో వుంది.'

గోపాలం సంపాదకీయం చదువుతున్నాడు. సన్నగా, పొడవుగా వుంటాడు. పైజామా లాల్చీ అతనికి ఎప్పుడూ వుండే బట్టలు! హాస్పటల్‌లో పనిచేస్తుందాతని భార్య! ఆమె నర్సు! గోపాలంను నర్సుభర్త అనటంకూడా కద్దు! ఉద్యోగం లేదు. కాలం గడపటమే అతనికి కష్టం! ఉదయం ఆలస్యంగా నిద్రలేచి, పదకొండు పన్నెండు గంటలకు జనతకొచ్చి కాఫీ తాగి మూడు నాలుగు పేపర్లు చదివి, ఒంటిగంటకో రెండింటికో ఇంటికి పోతాడు. వెంకటేశం మిత్రుడే! అప్పుడు కాఫీతాగుతూ పేపరులో సంపాదకీయం చదువుతున్నాడు.

"తరతరాలనుంచి కుంచించుకొని, బిగిసి రాటుదేలిన ఈ జాతి గుండెల్లోంచి నిజమైన అభివృద్ధి పుట్టదు. వికాసం జన్మింపదు. పెరుగదు. ఏ

రంగంలోనయినా నూత్న పరిణామం ఆవిష్కరించే ప్రయత్నం జరుగుతుంటే అదే సమయంలో దానిని అణచిపెట్టే ప్రయత్నాలు బలవత్తరంగా విజృంభి స్తాయి. ఈ దేశం ముందుకు పోదు. ఈ జాతికి మనుగడలేదు."

"అంతనిరాశ పనికిరాదు!" వెంకటేశం ఎదురుగా నిలబడి బాధగా నవ్వుతూ నిరాశగాచూస్తూ చెప్పాడు. గోపాలం అర్థంకాక అయోమయంగా చూశాడు. "ఈ దేశం అభివృద్ధి సాధిస్తుంది. ఈ జాతి జీవిస్తుంది-ఏమీ అనుమానంలేదు. పీడితులు మేల్కొంటున్నారు."

గోపాలం అనుకొన్నాడు, ఈ ధోరణి సహజంగాలేదు అని, ఏదో వెలితి కృతకత్వం ఉన్నాయని.

ఎవరో కాఫీ అడిగితే ఇచ్చివచ్చాడు వెంకటేశం. వీధిలో ఎవరో యువతితో వెళుతున్న రంగడు కనిపించాడు. "రంగడు పెద్దవాడయ్యాడు" అనుకొన్నాడు.

నాలుగునెలల క్రితం ప్రొప్రయిటర్ తనని తిట్టి, కొట్టి, బైటికినెట్టి, ఉద్యోగంలోంచి తొలగించాడని రంగడు ఏడుస్తూ చెబుతుంటే వెంకటేశం వినలేకపోయాడు.

చెంపలువాచి, కళ్లువుబ్బి, జుత్తురేగి, చొక్కా చిరిగి, వికారంగా, దయనీయంగా కనిపించాడు రంగడు. మనిషిని చూచి, జరిగిన క్రూరత్వం ఊహించుకోగలిగాడు.

ఉద్యోగంలోంచి తొలిగించిందెందుకో కనుక్కొంటే కారణం సమంజసంగా కనిపించలేదు. రంగణ్ణి హాస్పటల్‌లో చేర్చి, ప్రొప్రయిటర్‌ని కలుసుకొని సంజాయషీ అడిగేతీరులో మాట్లాడాడు. ఇష్టంవచ్చినట్లు తిడుతూ వెంకటేశంను వెళ్ళగొట్టాడు ప్రొప్రయిటర్.

నాలుగు పెద్దహోటళ్ళ ప్రొప్రయిటర్లను కలుసుకొని 'ఈ అన్యాయం వినండి, న్యాయం చేయండి' అని కోరాడు. 'మాకేం పట్టింది. మాకెందుకు కా రొచ్చు' పొమ్మన్నారు. ఈ అన్యాయం సహించవలసిందేనా? అందరూ

పట్టుబట్టారు.

'రంగణ్ణి పనిలోకి రానీకపోతే మేము రాం' అని వాకిట్లో హోటల్ ముందు కూర్చున్నారు. ప్రొప్రయిటర్ తిట్టి కొట్టి తరిమివేయాలని చూచాడు. వీలు కాలేదు.

తెల్లవారి ఎనిమిది అయ్యేసరికి ఆకలితో అలమటించి పోయేవాళ్లు వచ్చినవాళ్లు వచ్చినట్లే మరో హోటల్‌కు అయినా వెళుతున్నారు. లేదంటే ఏమయిందంటే ఏమయిందని అడుగుతున్నారు.

పదినిమిషాల్లో కుక్‌లు, సర్వర్లు తీసుకురాబడ్డారు. వెలుపలివాళ్లు లోనికి పోబోతే, మెట్లుమీదవాళ్లు అటకాయించారు. కొట్లాట లేదుగాని నెట్లాట జరిగింది.

రెండోరోజు హోటల్ మూసివేస్తానని ప్రొప్రయిటర్ శేఖర్ బెదిరించాడు. బెదిరింపే అనుకొన్నారు గానీ, నిజంగా తాళాలువేసి వెళ్లాడు. మూడోరోజు పట్టణంలో ఉన్న హోటళ్ళలో చాలామంది పని మానివేసారు. ఆ సాయంకాలం హోటల్ యజమానులందరూ కూడబలుక్కున్నారు. ఆ రాత్రి సుబ్బారావు వెంకటేశంను పిలిచి 'నీ కెందుకు జెప్పిందులో జోక్యం—నువ్వూరుకో నీకేం దెల్దు' అని చెప్పిచూశాడు. వెంకటేశం కోపంగా సమాధానం చెప్పాడు. ఏమయిందో తెలియదు గానీ రాత్రికి రాత్రి రంగణ్ణి పనిలో చేర్చుకొన్నాడు ప్రొప్రయిటర్ శేఖర్.

ఆ మర్నాడు రంగణ్ణి పలకరించి, మెట్లు దిగి, రోడ్డు, ప్రక్కగా సిగిరెట్టుషాపు నటరాజన్‌తో మట్లాడుతూవున్నప్పుడు చాలా స్పీడ్‌లో మీద పడుతుందేమోనన్నంత భయం కలిగించిన కారు, తప్పుకొన్నా ఎడంచేతికి బలంగా తగిలి పోయింది. శేఖర్ కారులో వున్నాడు. అప్పణ్ణుంచి ఆ కారు కనిపిస్తే దూరంగా పోతున్నాడు వెంకటేశం.

హాస్పటల్ నుంచి వచ్చిన డాక్టర్లు నలుగురూ వెంకటేశం టేబుల్ ఆక్రమించి కాఫీ ఆర్డరుచేయటంతో ఆలోచనలలోంచి వెలుపలికి వచ్చాడు. 'వెంకటేశం పలుకువున్న మనిషి' అంటాడు డాక్టరు రవీంద్ర. అతనే

జబ్బునుగూర్చి ప్రారంభించాడు. "నాకీ జబ్బు అర్థంకాలేదు." ట్రీట్‌మెంట్ ఇంపాజిబుల్!" ఆ జబ్బునుగూర్చి ఆలోచించుకొంటున్నారు.

"ఇవి సృష్టి ప్రారంభంనుంచి ఉన్న జబ్బులే! దారిద్ర్యం జబ్బు! ఆకలి జబ్బు! వర్గం జబ్బు! అంతస్తు జబ్బు! కులం జబ్బు! ఈర్ష్య జబ్బు! కుళ్లు జబ్బు! లోకంనిండా జబ్బులు! విపరీతంగా జబ్బులు: "ఈ జబ్బులు నయంకావు. వీటికి మందులు లేవు."

గోపాలం సంపాదకీయం చదువుతున్నాడు. క్రొత్తజబ్బును గూర్చి చర్చిస్తున్న డాక్టర్లలలో ఎవరు కాఫీకి ఆర్డరుచేశారో, ఎవరు తాగుతున్నారో లేదో, ఎవరు బిల్లు తీసుకొన్నారో ఏమి తెలియదు. బిల్లు టేబిల్‌మీద ఫేన్‌గాలికి నృత్యంచేస్తూ వుంది.

రోడ్డు ప్రక్క పడేసిన హోటల్ ఎంగిలికోసం కుక్కలు ఎగబడు తున్నాయి. హోటల్ అడుక్కున్న పకోడిముక్క ఆవురావురుమంటూ తింటు న్నాడు బిచ్చగాడు. గ్లాసులో కాఫీ సగం మిగిల్చి లేచిపోయాడో విద్యార్థి! హోటల్‌ప్రక్క ఎంగిలి కోసం అరుచుకొంటున్న కుక్కలమధ్యకు తోలుకొంటూ బలహీనుడు పిట్టమనిషి—పిల్లాడొకడు చొరబడ్డాడు.

'కుక్కలు కవర్లాడుతున్నాయి. కుక్కలు పోటీపడుతున్నాయి. కుక్కలు కరుచుకొంటున్నాయి. కుక్కలు అరుచు కొంటున్నాయి. బలంవున్న కుక్క బ్రతుకుతుంది, బలంలేని కుక్క చస్తుంది. బలం బ్రతుకుతుంది. బలహీనత చచ్చిపోతుంది.'

గోపాలం కళ్లు చెమ్మగిల్లాయి.

ఆ కుక్కల మధ్య పోటీకి తట్టుకోలేక, తిండిలేని, బట్టలేని, బలం లేని. భవిష్యత్తు మానవజాతి అభ్యుదయానికి మూలవిరాట్టు, గత మానవ జాతి పురోగతికి వారసుడు ఏడుస్తూ అసహాయంగా ఎంగిలికుప్పఎదుట నిలబడ్డాడు!.

గోపాలం గొణుక్కున్నాడు.

జోగి రొప్పుతూవచ్చాడు. లోపలికిపోతూ కిచిన్‌వాకిట్లో ఎదురయిన వెంకటేశంతో "సూశా" అన్నాడు. "ఏమిటి?", "ఇనుఁవరి!", "చెప్పఁదే వినేదేముంది!"—"ఆడు రిక్షా ఈనంటన్నాడు!"

కాఫీ సర్వ్‌చేసి విషయం వివరంగా అడిగి తెలుసుకొన్నాడు.

వీరయ్య సైకిల్‌రిక్షాల ఓనరు. అన్నిరిక్షాలు ఆ పట్టణంలో మరెవరికీ లేవు. జోగికి ఆ రోజు—కారణంలేకుండా రిక్షా ఇవ్వనన్నాడు. నిజానికి కారణం లేకపోలేదు.

రెండునెలల క్రితం వీరయ్య రిక్షా అద్దె రెండున్నర నుంచి నాలుగు రూపాయలకు పెంచాడు ఒక్కసారిగా అంత ఎక్కువగా పెంచటం అన్యాయమనీ, తగ్గించమనీ, అడిగారు, వీల్లేదన్నాడు.

అందరూ కలిసి కలెక్టరు దగ్గరకు పోయారు. ఆలోచిస్తానన్నాడు కలెక్టరు. "పైసా తక్కువయినా రిక్షాముట్టుకోవద్దు" అన్నాడు వీరయ్య. వెంకటేశం అన్యాయం అనుకొన్నాడు. కోటీ, నాగలింగం, వెంకటేశం ముగ్గురూ ఒక రిక్షా రోజంతా, ఎవరికీ తీరుబడిగావుంటే వాళ్లు తొక్కుతూ వుండేవాళ్లు.

ఒకరోజు ఎవరూ రిక్షాలు తీసుకోలేదు. రెండోరోజు మామూలువాళ్లు తీసుకోలేదు గానీ, షెడ్‌లో ఒక్క రిక్షా కూడా లేదు. రిక్షా తొక్కాలని రిక్షాలు లేక ఎంతమంది అవస్థ పడుతున్నారో తెలిసివచ్చినట్లయింది. పాతవాళ్ళకు క్రొత్తవాళ్ళమీద కోపం వచ్చింది. కడుపు మండిపోయింది.

ఆకలి, పిల్లల ఏడ్పులు, భార్యల తిట్టులు. పోనీ ఆ నాలుగు రూపాయలూ ఇచ్చి రిక్షా తీసుకొందామా అని కొందరు ప్రయత్నించారు. కొందరు తీసుకున్నారు. మిగిలినవాళ్ళు భరింపలేకపోయారు.

ఆ రోజునుంచి వీరయ్య రిక్షాలు కనిపిస్తే, ఆపి, టాప్‌చింపారు. సీట్ కాల్చారు. బెల్లు లాగేసారు. బ్రేకులు పీకేశారు. చక్రాలు వంచేశారు. నానారోతా పట్టించారు.

కొన్ని అంగవైకల్యంతో షెడ్ చేరాయి. కొన్ని నామరూపాలు గుర్తు తెలియకుండా అయిపోయాయి. కొన్ని రోడ్ల మీదే వుంటామని మొండికెత్తాయి. కొత్తవాళ్ళు పత్తాలేకుండా పోయారు.

వీరయ్య రిక్షాలన్నీ షెడ్‌లోకి తెప్పించి పోగుచేసి చూచుకొని, పునాది కూలి పడిపోయిన విశాలభవనంలా ఉన్న కుప్ప, యుద్ధం ముగిసింతర్వాత పీనుగులు ప్రోగులాగా వున్న రిక్షాలు చూచుకొని, ఆవురుమని ఏడ్చాడు.

మళ్ళీ రిక్షాలు అన్నీ బాగుచేయించి, పూర్వం ప్రకారమే అద్దె ఇమ్మని రిక్షాలు ఇస్తుంటే వెంకటేశం జోగి అందరూ కలిసి మూడురూపాయలు అద్దె ఇద్దామని నిశ్చయించుకొని, ఆ మాట చెబితే ఆనందించిన వీరయ్య సామాన్యుడేం కాడు.

ఇవాళ రిక్షా ఇవ్వనన్నాడంటే బలమైన కారణమే వుండాలి. మునుపు చాలా మర్యాదగా పలకరించేవాడు వీరయ్య. ఆ మధ్య ఎవరి మాటలు విన్నాడో ఏమో బాగా మారిపోయాడు. ఏరా, అరె, వొరె అంటున్నాడు. ఆ మొదటిలోనే అద్దె పెంచుతానని మానుకొన్నాడు.

రాత్రి కోటికి రిక్షాలేదు, చెడిపోయిందని ఎవరికో ఇచ్చాడు. ఉదయం జోగికి రిక్షా ఇవ్వనని చెప్పాడు. రేపు తనకు ఇష్టంలేనివాళ్ళ ఈ వూళ్లో రిక్షా తొక్కకూడదనవచ్చు. ఆ పైన ఏమయినా అనవచ్చు. జాగ్రత్తగా వుండాలి.

వెంకటేశం జోగి మాట్లాడుకొంటుంటే గోపాలం వింటున్నాడు. వెంకటేశం చలిజ్వరం వాడిలాగా వణికిపోతున్నాడు. నిలువెల్ల కంపించిపోతున్నాడు. 'ఏరా తమ్ముడూ వెంకటేశం- తొక్కేవాడిదే రిక్షా అని నినాదం ప్రారంభిస్తావాఏం దున్నేవాడిదే భూమి అన్నట్లుగా' పలకరించాడు గోపాలం.

వెంకటేశం ఏమీ మాట్లాడలేదు. 'తొక్కేవాడిదే రిక్షా' అనుకొంటూ జోగి వెళ్ళిపోయాడు. ఉద్రిక్తమైన పరిస్థితి భరింపలేక పోతున్నాడు వెంకటేశం.

రిక్షావచ్చి ఆగింది. డ్రైవర్ చెమట తుడుచుకొంటున్నాడు. సుబ్బయ్య రిక్షా దిగి, అర్ధరూపాయిబిళ్ళ ఇవ్వబోయాడు. వద్దు అని రూపాయి కావాలని రిక్షాడ్రైవరు పట్టు బట్టాడు.

వెంకటేశం వచ్చి విషయం కనుక్కొంటుంటే అర్థరూపాయి తీసికొని వెళిపోయాడు రిక్షా డ్రైవరు. సుబ్బయ్య కృతజ్ఞతాపూర్వకంగా చూచి వెళ్ళిపోయాడు. రిక్షాడ్రైవర్ వెంకటేశం కొడతాడనుకొని మాటాడకుండా వెళ్ళిపోయాడని అనుకొన్నాడు గోపాలం.

ఒకప్పుడు మనిషికి కండబలం! ఆ తర్వాత ఎప్పుడో గుండె బలం! ఆ మధ్య ఎప్పుడో మెదడు బలం! ఇప్పుడు డబ్బు బలం!! దాన్నుంచి అన్ని బలాలు పుడతాయి. దానిలోకి అన్ని బలాలు చేరుతాయి. పరమాత్మనుంచి ఆత్మలు ఆవిర్భవించి, మళ్ళీ అందులో అంతర్లీనమయినట్లు!

వెంకటేశం హాస్పటల్‌వైపు చూశాడు. ఉదయం వెళ్ళి, ఆమెను చూడకుండా తిరిగివచ్చిన పరిస్థితి గుర్తుకు తెచ్చుకొంటుంటె భయంగా వుంది. మళ్ళీ వెళదామని అనిపించింది. 'పోలేను' అనుకొని కళ్ళలో తిరుగుతున్న నీళ్ళు శారదను చూచి, ఆమె చూడకుండా తుడుచుకొన్నాడు.

శారద హౌస్ సర్జన్! గులాబిరంగు శరీరం! సన్నని ఆకారం! ఎత్తుపాటి రూపం! అందమైన ముఖం! ఆకర్షణఉన్న కళ్ళు!

ఆమె స్పెషల్ గదిలోకిపోయి కూర్చుంది. వెంకటేశం వెళ్ళి ఎదుట కూర్చున్నాడు. కోటివచ్చి 'ఏం కావాలి?' అంటే రెండు కాఫీ అని చెప్పింది శారద.

'అమ్మ రమ్మంది. అమ్మతోపాటు వూరు వెళుదామనుకొంటున్నా, మీకుచెప్పి, మీరు వస్తానంటే, కలసే పోదామని అడిగటానికి వచ్చాను.

'నా కెక్కడ తీరుతుంది శారదా! రావటం కష్టం! ఇక్కడ బోలెడంత పని! నువే పోయిరా!'

'ఇక్కడేం పని, బోలెడంతపని, ఈ పనేగా! ఈ పని మానమంటే మీరు మానరు?'

శారద నిజంగా బాధపడిందనిపించింది. వెంకటేశం మౌనంగా కూర్చున్నాడు.

'ఆ నలుగురూ మీ చేత సర్వ్ చేయించుకునే వుంటారు. అవును గదా! నన్నవమానం చేయాలని వాళ్ళు!' శారద వ్యధచెందుతూ వుంది.

'అలా ఎందుకనుకోవాలి!' మొన్న నీ దగ్గర్నుంచి వస్తుంటే ఎదురు దెబ్బ తగిలి రక్తంవచ్చిందని చెప్పాను గదా! డాక్టరు రవీంద్ర నా కాలుపట్టు కొని దెబ్బచూచి తుడిచి మందువేసి, కట్టుకట్టాడు-దానికేమనాలి. అది అతనికి అవమానం కాదు గదా!'

'అది అతని డ్యూటీ!'

'ఇది నా డ్యూటీ శారదా! ఎవడైనాకానీ కోరుకొని చేస్తున్నపనిని, తన పనిని పూర్తిగా, లోపరహితంగా, హృదయపూర్వకంగా చేయటమే తనవిధి తాను నిర్వహించటం! అందులో ఏమయినా లోపం వాటిల్లితే తప్పుగాని, చేయలేకపోతే దోషంగాని, చేయగలిగినంతకాలం, సక్రమంగా చేస్తున్నంత కాలం, ఏ పని చేస్తున్నవాడికయినా ఆత్మతృప్తివుంటుంది. ఈ పని తక్కువ ఈ పని ఎక్కువ అని ఎక్కడాలేదు. నేను రిక్షాతొక్కుతూ తప్పుచేస్తున్నా ననుకోవటంలేదు. నేను సర్వర్‌గావుంటూ అవమానకరమయిన పనిచేస్తున్నా ననుకోవటం లేదు. నువ్వు చెప్పేది ఒకటి ఒప్పుకొంటాను. ఇంతకంటే సుఖంగావుండే పనికోరుకొమ్మని. నేను అర్హుణ్ణయినప్పుడు తప్పకుండా కోరుకొంటాను, సంపాదించుకొంటాను, భగవంతుడు దయతలిస్తే, నేను బ్రతికివుంటే! కలెక్టరయినా, డాక్టర్ అయినా సర్వరయినా, వీధి వూడ్చే వాడయినా తనపని తాను చేస్తుంటే తప్పుచేస్తున్నవాడు కాదు.'

శారద ఏమీ మాట్లాటలేదు. కోటి రెండు కాఫీలు తెచ్చాడు. ఇద్దరూ తీసుకున్నారు. 'ఏమిటో' శారద పలికింది. కాఫీ చప్పరించింది. 'మీరు చెప్పింది, వినరు' కాఫీ ముగించింది. వెంకటేశం బిల్లు తీసుకున్నాడు.

'మళ్ళీ ఎప్పుడయినా వెళదాం-బ్రతికి బాగుంటే' చిత్రంగా నవ్వాడు. ఆమె లేచి నిలబడింది. ముఖంలోకి చూచి, 'మిమ్మల్ని చూస్తుంటే భయంగా వుంది' అంది. 'సరి సరి!' కళావిహీనంగా నవ్వాడు వెంకటేశం. ఆటో బైలుదేరింది. 'మళ్ళీ ఎప్పుడు?' అడిగాడు. 'రేపే! ఉదయమే వచ్చేస్తాను' నిట్టూర్పు విడుస్తూ 'శారద! నాకోసం ఎదురుచూస్తూవుండమని కోరుకోవు!' ఆమె అడుగువేయకుండా నిలబడింది. 'ఎందుక్కోరుకోను!-ఏమిటి మీరిలా!' 'వెళ్ళిరా శారదా వెళ్ళిరా' ఆమె నడక సాగించింది. గొంతు జీరబోతూవుంది. ఆమె బైటికి వెళ్ళగానే స్పెషల్ రూంలోకిపోయి, టేబిల్‌మీద తలపెట్టు కొన్నాడు. వీపు ఎగిరెగిరి పడుతూవుంది.

ఎవరు ఎవరిచేత ఎందుకు ఆకర్షింపబడతారో చెప్పటం కష్టం! వయస్సు వరద! మామూలు పరిస్థితులయితే వాలునపోవచ్చు! ఒక్కొక్కప్పుడు ఎదురెక్కవచ్చు. గతి తప్పవచ్చు. మిట్టలెక్కవచ్చు! ఎక్కడో ఎప్పుడో ఆగిపోవచ్చు! ఇంతదూరం ఎలావచ్చామా అని అప్పుడు ఆలోచించినా అర్థం కాదు. అంతుబట్టదు. యౌవనం వింతశక్తి! వయస్సుకంటే వాళ్ళిద్దరినీ దగ్గరకుతెచ్చిన శక్తి ఏముంటుంది?

శారద అందంగా వుందనుకోవటం ఎవరికయినా కష్టంకాదు. కాఫీ కప్పుఇస్తూ 'శారదగారూ, మీరు చాలా అందంగా వుంటారు' అన్నమాట ఆమె హృదయంలో చోటు చేసుకోవటం విచిత్రమే.

హాస్పిటల్‌లో పేషెంట్‌గా చేరిన వెంకటేశం మూడురోజుల్లో శారదకు అతి సన్నిహితుడుగా మారటం, ప్రేమించుకొందామనుకోవటం! నమ్మలేని నిజాలు! అయితే పెళ్ళిచేసుకొందామనుకోవటం గుండెలు పిండే సత్యం.

శారద ఒక్కతే కూతురు. అన్నలు నలుగురు. ఆస్తి, అంతస్తు ఉన్నకుటుంబం! తండ్రి ఈ అవమానం భరింపలేకపోయాడు. మధ్యవర్తులతో కబురుచేశాడు, జాగ్రత్తగా వుండమని, జాగ్రత్తగా ఉన్నానని సమాధానం. భయాన ప్రారంభించిన సంధి నయాన సాగించాడు. కావలసినంత డబ్బు తీసుకొని, కనిపించని చోటికిపోయి, హోటల్ పెట్టుకోమని. ఏం చెప్పాలో తెలియక వెర్రిగాతిట్టి మధ్యవర్తుల్ని సాగనంపాడు వెంకటేశం.

ఒకరోజు శారదతండ్రి పరంధామయ్య వచ్చి చేతులుపట్టుకొని, అభిమానం ఉన్నవాడెవడూ, అనలేని మాటలన్నీ అని బ్రతిమాలి వూరొదిలి వెళ్ళమంటే ఎలాగో ఒప్పుకొన్నాడు వెంకటేశం.

తండ్రి చేస్తున్న ప్రయత్నాలువిని ఆత్మహత్యకు శారద ప్రయత్నించిందనీ, వారించారనీ, అందువల్లే మళ్లీ పొమ్మనలేదనీ, ఊరు వదిలిపోతే ఆమె దక్కదనే భయంతో వూరుకొన్నారని వెంకటేశం విన్నాడు. శారదకూడా చెప్పింది. హౌస్ సర్జన్సి పూర్తిచేసేదాకా ఎక్కడకు పోవద్దనీ ఆ తర్వాత కలసే ఎక్కడికయినా పోవచ్చుననీ శారద చెప్పింది. అలాగేనంటే ఒట్టు వేయించుకొంది.

హాస్పటల్ టవర్‌క్లాక్ రెండుకొట్టింది. స్పెషల్ రూంలో టేబిల్‌మీద తలపెట్టుకొనివున్న వెంకటేశం ఉలిక్కిపడి లేచాడు. తూలువచ్చినట్లుగా వుంది. కళ్ళు వాచివున్నాయి. తడిమరకలు ముఖమంతా వున్నాయి.

బైటఎండ! మాడిపోతూ వుంది! గాలిలేదు. ఆకయినా అల్లల్లాడటం లేదు. విపరీతంగా ఉక్క! చెమట! ఎంతగా ఫేన్ తిరిగినా చెమట ఆరిపోవటంలేదు. హాస్పిటల్ వైపు, ఉదయంవెళ్ళి వచ్చిన వార్డువైపు ఆశగా చూచి నిరాశగా దిగులుగా తలదాచుకొన్నాడు.

రోడ్డుమీద జనం పలచబడ్డారు. అప్పుడొకరు ఇప్పుడొకరు వస్తున్నారు పోతున్నారు. కార్లు, రిక్షాలు, సైకిళ్ళు ఎక్కువగా రావటం లేదు. లారీలు రెండో మూడో వచ్చిపోయాయి. హోటల్‌లోకి కూడా జనం ఎక్కువగా రావటం లేదు.

గోపాలం పేపర్లు అన్నీ ముగించాడు. సుబ్బారావు కేష్‌ముందు తూగుతున్నాడు. చెంగాయి, రెండు టేబుళ్ల మధ్యగోడకు ఆనుకొని కునుకుపాట్లు పడుతూ 'అన్నా! అన్నా!' అని కలవరించి లేచి అటూ ఇటూ చూచి స్పెషల్ రూంలోంచి వెలుపలికివస్తున్న వెంకటేశంను చూచి నిశ్చేష్టుడయి నిలబడ్డాడు.

నాగలింగం దగ్గరకువచ్చి ముఖంలోకి చూస్తూ 'యేంది? మరీ ఎట్లో

అయిపోతున్నా!' అన్నాడు. చెంగాయి దగ్గరకు వచ్చాడు. ఇద్దరి ముఖాలలోకి పిచ్చిగా చూచి, తలవంచుకొన్నాడు కళ్ళవెంటనీళ్ళు కారుతూవున్నాయి. నెమ్మదిగా నోరు విప్పి 'నాకు భయంగా వుంది!' అన్నాడు. 'యేందన్నా యేంది?' అంటూ ఏడ్పుముఖం పెట్టాడు చెంగాయి.

నాకు భయంగావుంది అని ఎప్పుడూ వెంకటేశం అనటం ఎవరూ వినలేదు. 'అదుగో కారు!' అన్నాడు కంగారుగా వెంకటేశం! అది శేఖర్ కారు! రంగడు పనిచేస్తున్న హోటల్ ప్రొప్రయిటర్‌ది. అది హాస్పిటల్‌లోకి పోయింది.

వెంకటేశం 'మీరు....మీరు....' చెప్పబోయి ఆగి, మళ్ళీ 'నన్ను-నన్ను మీరు' అని వాక్యం పూర్తిచేయకుండా వూరుకొని, 'వద్దులే?' అని ఆపివేశాడు. 'సెప్పు! యాంజెయ్ మంటావో సెప్పు' అన్నాడు నాగలింగం.

వెంకటేశం వళ్ళంతా విపరీతంగా చెమటతో తడిసిముద్దయిపోతూ వుంది. కోటివచ్చి వాళ్ళు ముగ్గుర్నీ చూచి, 'యేంది యామయిందేంది? యేం దేఁవీజెప్పరు నచ్చింసెవం దగ్గరోళ్ళులాగా! సెప్పం దేఁవయింది?' ఎవరూ మాట్లాడలేదు

రాత్రిఫస్ట్‌షో వదిలిం తర్వాత మెయిన్ రోడ్డుమీదవస్తూ తనను వెంటాడుతున్నారెవరో అని వెంకటేశం అనుమానించాడు. ఫోటోస్టుడియో దగ్గరకు వచ్చేసరికి నాలుగు ప్రక్కలా నలుగురూవచ్చి చుట్టుకొన్నారు. భయం ఎక్కువయింది.

పట్టణంలో నడిరోడ్డుమీద రాత్రి పదిగంటలకె వెంకటేశంను ఎటూ పోనీయకుండా ఏమో చేయాలని చూస్తున్న వాళ్ళ దగ్గర పదునైనకత్తి కనిపించటంతో వొడుపుగా తప్పించుకొనీ, సినీమాహాలు గోడదూకి, పార్కు ప్రక్కనుంచి స్కూలులోనుంచి తప్పించుకొని వచ్చాడు, వెంకటేశం.

చెప్పటం ముగించేసరికి వణుకు ఎక్కువయింది. చెమట నీళ్ళు పోసినట్లు జారిపోతూ వుంది.

'ఆళ్ళని గురుతు బట్టలేవ్వేంది?'

'గుర్తుబట్టి' విచారంగా నవ్వాడు. 'ఏంచేయాలి? వీళ్ళు నన్ను చంప బోయారనికిదా చెప్పాలి! ఎవరికి ? ఎవరు నమ్ముతారు? నమ్మినా అది సత్యమని ఋజూచేయటం ఎట్లా?' తలవంచుకొని, 'అయినా నేను వాళ్ళను గుర్తుబట్టలేను.' దిగులుగానవ్వి 'పేదవాడి ప్రాణం ఏం విలువ?' వెంకటేశం ఆపి పెదాలు నాలుకతో తడుపుకొన్నాడు.

కోటికి ఎక్కళ్ళేని కోపం వచ్చింది. తోకతొక్కిన తాచులాగా బుస కొడుతున్నాడు. నాగలింగం గుండెలో భయం అలలు అలలుగా లేస్తూవుంది.

'ఇక్కణ్ణుంచి పారిపోతే పోలా?

వెంకటేశం విని పిచ్చిగా తలవూపాడు. శారద దృష్టిలో మెదలింది. వెంటనే విషాదంగా నవ్వాడు. శవం నవ్వినట్లుంది.

'ఎక్కడికి పారిపోవాలి? ఎప్పుడు పారిపోవాలి? గోడలున్న ఈ హోటల్లో అయినా దాక్కోవచ్చు. గోడల్లేనీ పట్టణంలో ఎక్కడ కనిపించినా— కాచుకొని వుంటారుగా—ఏముందింక?'

కోటి దురుసుగా అటూ ఇటూ తిరిగాడు. అన్యాయం అని అరిచాడు. 'మనోళ్ళందర్నీ బిలుద్దాం ఈడేలి, తాడో పేడో తేలిపోవాల!'

'వద్దు! వద్దు!! వద్దు!!!- ఆ ప్రయత్నమే వద్దు! ఇప్పుడున్న పరిస్థితే మనవాళ్ళకు అంతంతమాత్రం! అంతకంటే ఏం కష్టమొచ్చినా మనవాళ్ళు బాధపడతారు. నాకోసం ఎవళ్ళకూ కష్టంవద్దు! వాళ్లూ, వాళ్ళ పిల్లలూ వాళ్ళ సంసారాలు-వాళ్ళలో ఏ ఒక్కడికి ఏం కష్టమయినా అది ఆ ఒక్కడితో పోదు నేనంటే'....ఏమీ అనకుండా ముగించాడు.

నాగలింగం భయంతో కోపంతో ఉడికిపోతున్నాడు. కోటీ పట్టరాని ఆవేశంతో విసురుగా దురుసుగా దూకుడుగా ఉన్నాడు. చెంగాయి కేమీ అర్థం కాలేదు.

'అన్నా! అన్నా!!' పిలిచాడు చెంగాయి.

'ఏం రా'! ప్రేమగా పలకరించాడు వెంకటేశం.

'ఏందన్నా మీరంతా ఎట్టాగో వుండారు?'

'ఏం లేదురా!' చెంగాయి బుగ్గ నులిమి దుఃఖం ఆపుకొంటూ, 'చూడు నువ్వా టేబిల్ క్లీన్ చేయలేదు' అని ముఖం తిప్పుకొన్నాడు

'ఎవరో నలుగురు వచ్చారు. 'కాఫీ!' అని పిలచారు. ఎవరూ పలక లేదు. కునుకుతీస్తున్న సుబ్బారావుకు మెలకువ వచ్చింది. 'వారే కోటీ! వారే నాగీ! ఏందిరా మీ ముచ్చట్లు? ఈడ కాఫీలు గావాలంటంటే యేందిరా మీ తైతె క్కలు. తెండిరా కాఫీలు!' కసురుకొన్నాడు. మళ్ళీ కునుకు తూగు తున్నాడు.

గోపాలం వాళ్ళ మాటలు కొంతలో కొంత విన్నాడు. వెంకటేశంతో 'ఒరే తమ్ముడూ! ఏమిటిరా పరిస్థితి ఘోరంగా వున్నట్లుంది' అంటే 'అవును' అని ముఖం అవతలకు తిప్పుకొని, కిటికీలోంచి వెలుపలికి చూస్తున్నాడు.

గోపాలం బైటికి వచ్చి మురుగుకాలవలో ఉమ్మివేసి, ప్రక్కకుపోయి, సిగరెట్టుకొట్టులో సిజర్స్ ఒకటి తీసికొని, కొబ్బెరతాడుకొనతో వెలిగించు కొని గట్టిగా పొగ పీలుస్తున్నాడు.

వెంకటేశం కిటికీలోంచి, దూరంగా రోడ్డుమీద తిరుగుతున్న బట్టనెత్తి మనిషిని చూచీ, వణికిపోయి, వెనక్కు తగ్గాడు. వేగంగా హాలులోంచి గేటు దగ్గరకు వచ్చాడు. గుండె నీరసంగా కొట్టుకోసాగింది.

రోడ్డు కవతల హాస్పిటల్ గోడ ప్రక్కనే ముఖంమీద చెమట తుడుచు కొంటూ నిలబడ్డ వ్యక్తినీ, ఔట్ గేట్ ప్రక్కనే నిలబడి సూటిగా హాస్పటల్ లోకి చూస్తున్న వ్యక్తిని చూచి కిచిన్ వైపు పరుగెత్తాడు.

కిచెన్ వెనుక ఎక్కువ వెడల్పులేని వాకిలిలో వెల్లువగా నిలిచివున్న

మనిషి క్రూరంగా చూస్తున్నాడు. గబగబా హాలులోకి పరుగెత్తుకొని వచ్చాడు వెంకటేశం!

'యాఁవయిందేఁవయింది!' వంటవాళ్లు. 'యేందేంది?' సర్వర్లు. 'యేందన్నా యేంది?' పని పిల్లలు, అందరూ చూట్టూ మూగారు.

కళ్లవెంట నీళ్లతో నిశ్చలంగా నిలబడి 'వాళ్లొచ్చారు!' అన్నాడు వెంకటేశం! గబగబా సుబ్బారావు దగ్గరకు పోయి, 'పోలీసుల్ని పిలుస్తా!' అని ఫోన్ అందుకొన్నాడు.

సుబ్బారావు కళ్లు నులుంకొంటూ 'పోలీసుల్నా? ఎందుకు?'

వెంకటేశం బదులు పలకలేదు. డైల్ చేశాడు. సమాధానంలేదు. మళ్లీ! జవాబు లేదు. మళ్లీ! డిటో! 'ఏందిది? వెంకటేశం ఏడ్పుగొంతు విని సుబ్బారావు ఆశ్చర్యపోయాడు

'పొద్దుణ్ణుంచీ లయిను సరిగ్గలేదు.' ముఖం చిట్లిస్తూ ఎందుకూ అన్నట్లుగా చూశాడు సుబ్బారావు!

వెంకటేశం వణకటం లేదు, ఊగిపోతున్నాడు. పెద్దగాలికి సంచలించే తీగలాగా. అంత పెద్ద శరీరం వూగుతూ ఆకస్మికంగా ఆగిపోయింది. ఊగటంలేదు.

ఇంక తాను చేయగలిగిన ప్రయత్నం ఏదీ లేదనిపించింది. కళ్లవెంట రెండు బొట్లు రాలిపడి ఆగిపోయాయి.

'తలుపులేత్తే!' కోటిసూచన!

'బాగానే వుంటది' నాగలింగం నమ్మకం!

వంటవాళ్లు పోయి, కిచిన్ తలుపు మూయబోయారు. పనిపిల్లలు పోయి, సైడ్ ఎంట్రిన్స్ మూయబోయారు. వీలుకాలేదు.

వెనుకనుంచి, ప్రక్కనుంచి తలుపులు తోసుకొని లావుపాటి మనిషి, బట్టనెత్తి మనిషి వచ్చారు.

ముందు హాస్పటల్ గోడదగ్గర, గేటులో ఉన్న ఇద్దరూ, మెయిన్ గేటులోంచి వచ్చారు.

లావుపాటి మనిషి రెండే దెబ్బలకు కుయ్‌కుయ్‌మంటున్న కోటిని, నాగలింగంని నేలమీద పడేటట్లు కొట్టాడు.

మూడు ప్రక్కలనుంచి నలుగురు తాపీగా దగ్గరకు వస్తున్నారు. కాఫీ తాగుతున్న ఎవరో ఇద్దరు లేచి పారిపోయారు.

పసిపిల్లలు పనిపిల్లలు ఆవురుమని ఏడుస్తున్నారు. 'వద్దు' అన్నాడు చెంగాయివైపుచూచి, వెంకటేశం. నిలుచున్న చోటినుంచి కదల్లేదు.

సర్వర్ ఒకడు కుర్చీ ఎత్తాడు. వద్దని వారించాడు వెంకటేశం. అది చూచిన బట్టతలమనిషి ఆ సర్వర్‌ని బిళ్ల బీటుగా పడేటట్లు కొట్టాడు.

నలుగురిలో ఇద్దరు నిశ్చలంగా ప్రశాంతంగా వచ్చి వెంకటేశం గూళ్ల క్రింద చేతులువేసి పట్టుకొన్నారు.

పరమశాంతంగా వాళ్ల ముఖంలోకి చూశాడు వెంకటేశం. ఏ మాత్రం కదలలేదు. ఏ ప్రయత్నమూ చేయలేదు. స్థిరంగా నిలబడి వున్నాడు. నలుగుర్ని చూస్తూ 'మీకేం అపకారం చేశాను' అంటూ హాస్పటల్‌లో ఆమె వున్న వార్డువైపు చూస్తున్నాడు.

వెనుకనుంచి వచ్చిన లావుపాటి వ్యక్తి రెండు చేతులూ పిడికిలిపట్టి, ఎత్తి, ముచ్చికల గుంటమీద బలంగా కొట్టాడు. 'అమ్మా!' అంటూ హాస్పటల్ వార్డువైపు చూస్తూ క్రింద పడిపోయాడు. స్పృహ తప్పింది. వాళ్ల చేతుల్లో వాలిపోయాడు.

సిగరెట్టు విసిరి నేలమీదకొట్టి, పళ్లు కొరుకుతూ 'ఏమిటీ అన్యాయం' అంటూ లోపలికి పోబోయాడు గోపాలం.

'అన్నా! అన్నా! అరచి కేకలు పెడుతున్నాడు చెంగాయి.

గుడ్లు మిటకరించి, నోరు తెరచి, ఊపిరి బిగబట్టి, కూర్చున్న చోటు నుంచి లేవకుండా చూస్తున్నాడు సుబ్బారావు. ఉలకలేదు పలకలేదు.

స్పృహ కోల్పోయిన వెంకటేశంను చేతులుమీద తీసుకు వస్తున్న వాళ్ల నలుగురినీ చూచి, 'వదలండి వాణ్ణి!' అంటూ అడ్డంపోయాడు బక్కపలచటి గోపాలం!

వాళ్లేమీ పలకలేదు. బట్టనెత్తివాడు ఒక్కనెట్టు నెట్టాడు. అంతే! గోపాలం మురుగుకాలవలో పడి, తెప్పరిల్లి, పైకిలేచి, మొలలోతు బురదలో వెలుపలికి రాలేక గింజుకొంటూ వెంకటేశంను తీసుకుపోతున్నవాళ్ళను అయోమయంగా చూస్తున్నాడు.

లోపల్నుంచి 'అన్నా! అన్నా!!' చెంగాయి ఏడుస్తూ గబగబా వెలుపలికి వచ్చి, సిగరెట్టుకొట్టు పక్కనే నిలబడి చూస్తున్నాడు.

వెంకటేశంను రోడ్డు మధ్యకు లాక్కుపోయారు. హాస్పటల్‌లోనుంచి ఏదో కారువచ్చి వెళిపోయింది.

రోడ్డు మధ్యకు లాక్కుపోతున్నప్పుడు ఆ కారు వల్ల మెలకువ వచ్చింది. స్పృహవల్ల కాళ్లూ చేతులూ విదిలించాడు.

'పిచ్చి! పిచ్చి!!' గోపాలం కేకలు పెడుతున్నాడు.

'అన్నా! అన్నా!!' చెంగాయి ఏడుస్తున్నాడు.

ఒకడు రెండు చేతులూ గట్టిగా పట్టుకొన్నాడు. ఇంకొకడు రెండు కాళ్లూ గట్టిగా పట్టుకొన్నాడు. నడి రోడ్డులో పడుకోబెట్టారు.

వెంకటేశం కళ్లు బాగా విచ్చుకొన్నాయి. అంతా స్పష్టంగా కనబడుతూ వుంది. అది, ఎదుట, అక్కడ, అక్కణ్ణుంచి, ఎక్కడో, ఎటో దూరంగా క్షణంలో ఎండలో చల్లగా హాయిగా, స్పష్టంగా అందంగా కనిపించింది.

బట్టతలవాడు జుట్టు పట్టుకొన్నాడు. వీళ్లెవళ్లో తనకు తెలియదు. హాస్పిటల్ వార్డువైపు చూపు మరలింది. తానేమీ ద్రోహం చేయలేదు. వీళ్ళకే కాదు. ఎవరికీ అకారణంగా కష్టం కలిగించలేదు.

లావుపాటివాడు పొడవైన కత్తిబైటికి తీశాడు. కళ్లు తిరుగుతున్నాయి. గొంతుమీద పెట్టాడు. వెంకటేశం చూస్తున్నాడు. 'భగవంతుడా!'

'పిచ్చి! పిచ్చి?! పిచ్చి!!!' మురుగ్గుంటలోంచి గోపాలం పిచ్చిగా అరుస్తున్నాడు.

'అన్నా! అన్నా!! అన్నా!!!' చెంగాయి గొంతు చించు కొంటూ ఏడుస్తున్నాడు.

అటునుంచి వచ్చే బస్సులూ లారీలు, కారులు, ఇటునుంచి వచ్చేవి సడన్ బ్రేకులు వేసుకొంటూ ఆగాయి.

గొంతు మీద కత్తి చొచ్చుకు పోతూవుంది. గొంతు తెగింది.

పట్టణంలో పట్టపగలు రెండుగంటలకు నడిరోడ్డు మీద, జనం చూస్తున్నారు. వీలయిన చోటులోనుంచి జనం చూస్తున్నారు.

ఎక్కడా కదలిక లేదు. గాలిలేదు. ఆకు అల్లల్లాడటం లేదు. ఉక్క! పిచ్చిఉక్క!

కత్తి కదులుతూ వుంది. మెడనరం తెగింది. మెడ తెగింది. తల వేరయింది. బట్ట తల వాడి చేతిలోకి జుట్టున్న తల వచ్చింది. తీసుకొన్నాడు, వెళిపోయారు.

మొండెంలోంచి రక్తం చిమ్మించి కొడుతూ వుంది. తొక్కి పట్టి వున్న చేతులూ కాళ్లూ వదిలి పెట్టటంతో మొండెం మొత్తం ఎగురుతూవుంది. మొండెం ఎగిరెగిరి పడి రక్తంలో తడిసి, నాని, అంతా బురద బురద అయి పోయింది.

చెంగాయి 'అన్నా! అన్నా!! అన్నా!!!' అంటూ ఎగిరెగిరి పడుతున్న మొండెం కాళ్లూ చేతులూ ఆపబోయి, ఆపలేక, క్రిందపడి పైకిలేచి, పడుతూ లేస్తూ, రక్తంతో తడిసి, ఎర్రగా రక్తం ముద్దయిపోయాడు.

'పిచ్చి! పిచ్చి!! పిచ్చి!!!' కేకలుపెట్టి పెట్టి, స్పృహతప్పి మురుగు కాలవలో పడిపోయాడు గోపాలం.

అరచి, అరచి, తిరిగి, తిరిగి, ఏడ్చి ఏడ్చి, కళ్లుబైర్లు కమ్మి, చెంగాయి, ప్రాణం ఉన్న చెంగాయి, స్పృహతప్పి, ప్రాణంలేని వెంకటేశం ప్రక్కన పడిపోయాడు. *

ఆంధ్రపత్రిక–సాధరణ సంవత్సరాది సంచిక (1970–71)